

Néző • Pont

IRODALOM – KULTÚRA – MŰVÉSZETEK

VIII. évfolyam – 2013. február–március

TOLLFOGÁSOK

Versek festmények, szobrok és fotók mellé

A FOTOGRAFIA ÉS A HALÁL

*Egy Kosztolányi-novella
vizuális antropológiai vonatkozásai*

SZEMLE

Visszatekintés a Holló László-emlékévre

MARGÓ

Könyv- és folyóiratszemle

MÚZEUMI KURÍR

Kiállítások, művészeti események

VITÉZ FERENC

**irodalmi és művészeti
folyóirata**

---

49. kötet

(35. megjelenés)

Néző • Pont

IRODALOM – KULTÚRA – MŰVÉSZETEK

VITÉZ FERENC

folyóirata

Debrecen, VIII. évfolyam; 2013. február–március
(49. kötet; 35. megjelenés)

Írja, szerkeszti és kiadja:

VITÉZ FERENC

✉ ferko824@gmail.com;

📍 Vitéz Ferenc PhD – 4027 Debrecen – Füredi út 67/B. Fszt. 2.;

☎ +36–20/965–2921

A Néző • Pont archívum fellapozható
a www.licium.hu oldalon és az Országos Széchenyi Könyvtár
Elektronikus Periodika Archívumában (www.oszk.epa.hu)

ISSN 1788–8034

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatalnál a 163/2314/2/2011. számon nyilvántartva

A folyóirat árus forgalomba nem kerül, de megrendelhető.

Megtalálható a könyvtárak olvasótermeiben, egyes múzeumokban, művészeti galériákban, közgyűjteményekben és közművelődési intézményekben, civil szervezeteknél, irodalmi kávéházakban, a Holló László-emlékhelyeken, a debreceni *BLONDEX Művészellátóban* és egyes kulturális és képzőművészeti események helyszínein.

NYOMTA: KAPITÁLIS KFT. – TULAJDONOS: KAPUSI JÓZSEF

A FOLYÓIRAT 49. KÖTETÉNEK LAPZÁRTÁJA 2013. JANUÁR 15-ÉN VOLT.

MÚLTIDÉZŐ DEBRECENI KÉPESLAPOK

A harcos lokálpatrióta DR. NAGY ATTILA régi debreceni képeslapjaiból korábban több színes kiadvány is napvilágot látott, s évek óta gondozza a kiadó UROPATH BT. a *Múltidéző képeslapok* sorozatot.

2012-ben három „százéves” mappa jelent meg: a debreceni villamos és a Debreceni Egyetem centenáriuma mellett a sorozat IX. részében olyan épületeket megőrkítő postai kártyákat lapozunk, melyek szintén ezekben az években ünnepelték vagy ünneplik 100. születésnapjukat. Ilyen például a megyeháza, a református főgimnázium, az országos tanítói árvaház, az Árpád téri református templom, az iparkamara, a víztorony, az Első és az Alföldi Takarékpénztár, a fémipari szakiskola.

Múltidéző képeslapok

Debrecen VII.

100 éves a „villamos”

A SZOROZAT MAPPÁI ELÉRHETŐK A DEBRECENI BLONDEX MŰVÉSZELLÁTÓBAN.

Múltidéző képeslapok

Debrecen VIII.

100 éves az Egyetem

Múltidéző képeslapok

Debrecen IX.

100 éves középületek

AZ ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR PALOTÁJA

100 éves debreceni épületek
a *Múltidéző képeslapok* sorozat IX. mappájából

(A RÉGI) ALFÖLDI TAKARÉKPÉNZTÁR PALOTÁJA

SZIROMDOBOGÁS

Nuridsány Éva művei alá

Fent az angyalok, s az örök
nappalok bontanak rügyet.
A fény s a lendület röpít.
A testünk súlytalan, erőnknek
szárnya van, izzítja szikra
tánc a tollakat tövig. Pompa
virággá bomlik a bársonyrügy
ölünkben. Csöppnyi tenyér
menedék, málna-erünkben
lüktet a fény: szziromdobogás.
Nevetésként csordul a mézga
méz – még megigéz, csodára int.
S hogy föltűnik egy égi jel,
míg a hajnal s már az alkony
átölel, valami lassú hangulat
helyett a könnyre szomjas áhítat
emel az Istenlét felé ma szép
alázatokból vert örömfény hidat.

---

*(A vers elhangzott 70 éves Nuridsány Éva képzőművész jubileumi kiállításán,
Debrecenben, a DMK Belvárosi Galériájában, 2012. október 10-én)*

SZAKRÁLIS DIMENZIÓK AZ ÉLETMŰBEN

Nuridsány Éva jubileumi kiállítása

Az alkotó embertől gyakran kérdezhetnek olyan döreségeket, hogy kinek szólnak a művei, miért fest, ír vagy komponál, hogy mit akar kifejezni alkotásával. A kérdésekre lehet ars poeticákkal válaszolni. Így az esztétikum (s az annak részét képező erkölcs és filozófia), a világkép és szerep- vagy identitáskonstrukciók tükrében fogalmazódik meg a mű és alkotó viszonya. Ám a leghitelesebb válasz (a képzőművész esetében) maga a kép. A válaszok mind teljesebb megértéséhez az esztétikai kommunikációban való aktív részvétel szükséges. Ez egy közös nyelv ismeretét feltételezi, vagy legalább azt, hogy a műalkotás affektív cselekvésként hasson a befogadóra: érzelmeket keltsen benne; s ne csupán valamilyen hangulatot ébresszen, sokkal inkább az áhítat státuszára törjön.

*„Tárgyasult vilá-
gunkból elvá-
gyódba keresem
az ember helyét a
mindinkább kitá-
guló és egyre
rejtélyesebb, de
fantáziával bejár-
ható világban.*

*Műveimben a
fent: a világosság,
a béke, a jó; a
lent: a sötétség, a
zűrzavar, a rossz;
középen – a fent
és a lent között –
van az ember,
akinek gyökerei a
lentben vannak,
de lelkében a
fentre vágják.”*

A modern művészet válsága már létrejöttékor megkezdődött, a szekularizációval párhuzamosan maga a művészet is elveszítette áhítatjellegét. Ezzel lemondott a megváltásról, s helyébe csupán a megkönnyebbülést állította. Ám Nuridsány Éva műveit szemlélve éppen azt emeljük ki, hogy ő (modernként) sem mondott le az áhítat erejéről. Nekem úgy tűnik, a megkönnyebbülés szót sem ismeri, csak a pokoljárások utáni gyönyörű felemelkedést. Mert mi másról szólna az ars poeticaként megfogalmazott válasz?

A szöveges vallomás ráerősít a képkompozíciókban reprezentált organikus szemléletre. A szerves (a létformák vagy az itt kiemelt hitvallásban említett szintek rendezettségét modellként alkalmazó) látásmód jelei a tűzzománcokon és vegyes technikájú műveken egyértelműen mutatkoznak meg. (A műfaji-technikai tradíciókat a maga eszközeivel meggyőzően követő akvarelleken szintén megfigyelhető a természettel való összetartozás: a mikro- és makrokozmosz egzisztenciális feszítettsége.)

Kiemeli mindez az áhítatra való vágyakozást, mely nem a tematikailag szorosan értett szakrális művészet sajátja. A szakralitás jelenléte a tűzzománcok ikontra-

díciót követő témaválasztásában és struktúrájában érzékelhető. A *Tied a dicsőség*, a *Krisztus a kereszten*, a *Madonna* és a *Szent György* kép ugyan nem került a válogatásba, viszont hasonló szemléletre épülnek a történelmi azonosságot, folytonosságot, így a szentségvállalást tükröző művek (a *palást*-, *korona*-, *csodaszarvas meditációk és látomások*). Szakrális indítatású számos olyan mű is, mely absztrakciós eszközökkel jeleníti meg a korpuszt, a mitológiai világszületést, az égi körforgást. S mágikus-szimbolikus erejük van a szférikus találkozásokot kifejező képeknek.

Tied a dicsőség

Nuridsány Éva tűzzománca

Van egy szélesebb kiterjedése Nuridsány Éva művészetében a szakrális attitűdnek. Amit áhítatnak neveztünk föntebb, az nem más, mint az emelkedés képessége. Bár a figurális szakrális tradícióban ott van az evangéliumi ember, a történelmi és eredetmítoszi interpretációkban (*Szent Korona*, *Csodaszarvas*, *Sámántánc*, *Fénylény*) szintén megjelenik a konkrét figura mellett az antropomorf minta, és az emberi minőség a művek nagy részén a fészek- vagy madárlétben képeződik le.

A madár a lélekminőségre irányítja a figyelmet (a madár a lélek megtestesülése). A fészek- és madárlét is hasonló irányokat szab az emberi létezés számára, mint amilyen irányt az expresszív nonfiguratív vegyes technikájú művek jelölnek ki. Ez a fenti régiók felé ívelő lendület: a világosság, a béke és a jóság felé való törekvés. A még a '90-es évek végén készített műve, a *Földünk* sikolyt idéző alakja (tűzzománc párja ennek az *Agónia*) kiváló retorikai válasz arra, hogy mit okoz a sötétség és a zűrzavar. Amikor az ember (középen) átéli az egymásnak feszülő két világ gyilkos erejét, ilyen sikolyérés kerítheti hatalmába. Ahhoz, hogy jól érezze magát, saját otthonközegébe kell jutnia.

„A fent felé, a fény felé törekszünk, s mert mindenki abban a közegben érzi legjobban magát, ahonnan való, s amellyel rokon, ha fölfedezzük magunkban a fényt, minden bizonytalansággal oda is fogunk térni, megtalálva így eredeti és elrendelt helyünket a világban.”

Nuridsány Éva egy korábbi katalógusába írtam, hogy helyünk megtalálásához eredetünkre kell rálelni, s ha a fényt fedezzük föl, ősmínőségünket keresve, akkor a fénybe is fogunk térní. Ezt a helymegtalálást ugyanúgy katarzisznak kell megelőznie, mint a görög tragédiák konfliktusának feloldásában. Az értékvesztés utáni megtisztulásban az áhítat ereje adja vissza az ember méltóságát és a hitet a megmaradásban. Ezt a találkozást a művész a mikro- és makrokozmosz összeü-

közésében, a magnövekedésben, a gyökér- és szírombomlásokban érzékelteti.

*Csodaszarvas
(tűzzománc)*

Első egyéni kiállítását a kolozsvári főiskola képzőművészeti szakán szerzett diploma után, 1967-ben rendezte. 1983-ban Debrecenbe települt, 1985-ben mutatkozott be a helyi közönség előtt. Ekkor lett a Kölcsey főiskola tanára: rajzot, festészetet, tűzzománcot, módszertant tanított. Rendszeresen szerepel a megyei és országos tárlatokon, tematikus, műfaji, művészeti ág szerinti biennálékon, művésztelepeken, külföldön is számos tárlatot rendezett. Tűzzománcával több hazai, illetve nemzetközi szemlén, művésztelepen vett részt, lassan a másfélszázhoz közelít egyéni és csoportos tárlatainak száma. Művészeti ösztöndíjas, művésztelepi nívódíjas volt, a múlt évben pedig Holló László-díjjal tüntették ki.

Az áhítat erejét Nuridsány Éva képein a növekedés motívuma adja meg. Áhítat jellegű a növekedéshez szükséges várakozás. A kettő együtt tudatosítja a fény felé törő szándékot, létrehozva a kapcsolat az emberfelettel. A transzcendens kozmikus lét a földiből, immanszából, az ittlétből indul ki – ilyen értelemben is szakrális és áhítatjellegű Nuridsány Éva emberi méltóságstátuszt kereső-elemző életműve.

A léleknövekedés az anyagban gyökereszik, őszanyagokban és őselemekben, a vízben és tűzben, földben és levegőben. A választott technikák (akvarell, tűzzománc, vegyes technika) reprezentálják a szemléletet alakító organikus egységet. Az anyag törvényszerűségei és az alkotófolyamat nem egyszer véletlen mozzanatai ugyanúgy alakítják a kompozíciót, mint a létrehívó gondolat.

Bár fontos a látvány, nem hagyományos látványfestészet a Nuridsány Éváé.

Ha tájat fest, konkrét földrajzi helymegnevezésekkel címkézve föl a művét, nem a külső való-ságreferenciák lesznek a fontosak, inkább a nemes alkotóindulatban újrakonstruált emlé-keremtések és otthonkeresések dominálnak. Az organikus expresszivitásának vagy a tűzzomán-cok lírai szimbolizmusának egyaránt lényegi eleme, hogy a látott kép látens képpé, belső képzetté formálódjék. A képfelület az alkotó-fikció elvonatkoztatott tájait jeleníti meg.

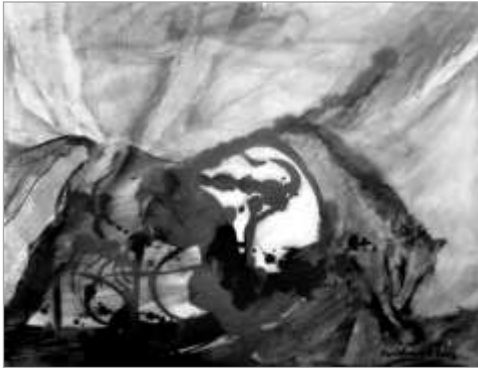
Szimbólumteremtő metaforakommunikációt szolgál a látható képhez társított asszociatív cím (többnyire fogalmakat és folyamatokat nevezve meg, újabb képei szintén ez irányba mutatnak: *Nyári hangulat*, *Átalakulóban*, *Jelenség*, *Égi út*). Nuridsány Éva korábban említette, hogy egy-egy címen olykor napokig gondolkodik. A teremtő élmény után maga is nézője saját mű-vének. Majd el kell nevezni a dolgokat. A név-és a címadás a kép rejtett önállóságait erősíti föl. A néző így a művész által kijelölt úton halad: fölfelé, a fény felé, a horizontot önnön lelkében találva meg.

Mert a művészet szakralitása az ikonográfiai, didaktikus és az intézményi dimenzió mellett lehet pusztán esztétikai, mely a létező tradíció-kon túl reflektál a spirituális érzékenységre.

*Nuridsány Éva tűzzomán-
caiból (fönről lefelé):*

*Meditáció a Koronáról
Égi út
Sámántánc*

Erre a négy (az ikonográfiai, a didaktikus, az intézményi, illetve az esztétikai) dimenzióra figyel Graham Howes is a szakralitás művészetéről szóló könyvében.

S noha a szakralitás a művészetben ugyanúgy nem jelenti a vallásos hit és vallási tapasztalat reprezentációjának kizárólagosságát, miként a profán művészi ábrázolás sem feltétlenül nélkülözi a szakrális referenciákat,

ezek a szakrális dimenziók is át- meg áthatják a művészi alkotást és magát az újraalkotó élményt.

Mert az esztétikum mélyen szakrális élményt kínál akkor (mint azt Gauguin és Max Weber is vallotta), mikor az önmagát kereső ember számára teremti meg a válaszhelyzetet az autentikus létmódok és az én-fölötti igazság megtalálásához.

Lendületben (fent), Várakozás (alatta)
Nuridsány Éva vegyes technikájú műveiből

HOLLÓ FESTMÉNYEINEK
NEMCSAK A MODERN,
HANEM A KORTÁRS FES-
TÉSZETI TÖREKVÉSEKET
BEMUTATÓ KÉPZŐMŰ-
VÉSZETI SZEMLÉKEN IS
HELYE VOLNA.

(Bellák Gábor
művészettörténész)

A HELYÉT LELŐ HOLLÓ LÁSZLÓ

Visszatekintés a jubileumi Holló-évre

Holló László születésének 125. évfordulójára több új kiadvány jelent meg, Holló-emlékhelek és emlékkiállítások szolgálták az örökségfelmutatást. Számos, a szeptemberi lapzártáig már lezajlott eseményt dokumentáltam, alább első-sorban az őszi történésekre tekintek vissza.

HŰSÉG A VÁROSHOZ. Azt már a nyári, az „alföldi” tematikát Bozsó János és Holló László festményein keresztül bemutató belvárosi kiállítást szemlélve tudhattuk, hogy a jubileumra (a Festészet napja alkalmából) egy nagyobb szabású, reprezentatív emléktárlatot rendez Debrecen. Így is történt, október 17-én nyílt meg, s egy hónapon át volt látogatható a *Hűség a városhoz* kiállítás.

Erre az alkalomra a Főnix Rendezvényszervező egy CD-t jelentetett meg, mely a műjegyzék, a friss (ám szelektált) bibliográfia, a Hollónak ajánlott vagy emlékére született versek válogatása mellett tartalmaz egy kritikai szemelvénygyűjteményt, és bemutatja a kiállításra gyűjtött művek reprodukcióit. A 84 képből (74 olajfestmény, 10 akvarell és grafika) több mint 60 mű került a paravánokra.

Az összeállítás a már jól ismert Hollót mutatja be, ugyanakkor újabb árnyalatokat is fölerősít – ugyanis ezek a képek így, együtt még soha nem voltak láthatók.

*„FESTŐ, ÉLSZ EKKÉPPEN...”
címmel jelent meg könyv
Kiskunfélegyházán a
művész emlékére – a
borítón a Vihar előtt
című festmény repro-
dukciója áll) –, illetve
abból az alkalomból,
hogy 50 évvel ezelőtt
alakult meg a Kossuth-
díjas művész szülővá-
rosában a Holló László
Képzőművészeti Kör.*

A művek egy része a városnak adományozott, de a Holló-emlékmúzeumban ki nem állított anyagból való, mely a Déri Múzeum raktárában pihent, másik része a debreceni önkormányzat hivatalaiban és intézményeiben lévő Holló-képek közül került ki. Több festményt adott kölcsön a magánhagyatékot gondozó Ujváry Zoltán professzor, és szerepeltek az összeállításban a gyűjtőktől (Holló László Galéria, dr. Antal Péter, Beleznay Tibor, dr. Bulátkó János, dr. Kiss András, dr. Lipták Andrásné és Máté László) származó alkotások.

MEGÚJULT A HOLLÓ LÁSZLÓ EMLÉKHÁZ. Holló László halála (1976) előtt két évvel, a feleségével, Maksa Olgával közösen adományozott Debrecennek 200 festményt és öt freskót, a szintén a városnak följánlott, egykori Hrabéczy-villa részeként (az adományt egy 180 lapos grafikai gyűjteménnyel is kiegészítette). Az emlékmúzeum 1978. március 6-án nyílt meg (az Sz. Kürti Katalin által rendezett kiállítás ekkor csak az épület felét foglalta el). 1983-ban az épület többi lakrésze is felszabadult (Hollóék ugyanis nem egyedül lakták korábban a villát). A felújítás és néhány kisebb átalakítás után (berendezték például a Hrabéczy Ernő emlékszobát) 1986 októberében nyílt meg az újjáalakított emlékmúzeum.

Másfél évtizeddel ezelőtt aztán a Medgyessy Ferenc Művészeti Gimnázium és Szakiskola gondozásába került a változatlan berendezésű és tematikájú anyag. Az épületet a művészeti nevelés céljaira is intenzívebben használták – folyamatos (s egyre erőteljesebb) sürgetést jelentett viszont az újrendezéshez nemcsak az a tény, hogy a nagyközönség nem látogatta a városzéli panelrengeteg közé ékelt emlékmúzeumot, hanem az a szándék is, hogy a frissebb szemléletű fiatal generáció számára vonzóbbá kell tenni a helyet, például Holló művészetének vizuális reflexióihoz s a teremtő továbbgondoláshoz. kínálva alkalmat.

A Holló-festményalakok születtek újra a diákok számára nyitott, előtéri pózna-kiállítással, a gimnázium művésztanárai át- és újrendezték, illetve tematikailag és vizuális megjelenítésében is korszerűsítették a meglévő képanyagot.

*Veteményezők (jobbra, fent;
1937, olaj, vászon; 65x54 cm)*

*Virágzó körtefa (balra, lent;
1942, olaj, falemez; 56x66 cm)*

*Az előző oldalon: Önarckép
(1965, olaj, falemez; 48x35 cm)*

*Holló László festményei
a Bényi Árpád Teremben
bemutatott anyagból
(reprodukciók: Máthé András)*

AZ ÖNÉRTTELMEZŐ EMLÉKEZET MEGTESTESÜLÉSE. (A felújított Holló László Emlékház avatásán elmondott megnyitó beszéd szerkesztett változata.)

A 125. születési évfordulón egy meglehetősen felemás helyzetről is kénytelenek vagyunk beszámolni. Míg a Holló szakirodalom egyre bővül, addig a 20. század képzőművészetét bemutató történeti és monografikus munkák a Kossuth-díjas festő életművének méltatlanul kevés figyelmet szentelnek. (A napokban került a kezembe a magyar festők párizsi jelenlétét dokumentáló album. Megdöbbenéssel tapasztaltam, hogy Holló László a névmutatóban sem szerepel. Annak ellenére, hogy a párizsi ösztöndíjas években rangos helyet kapott a Szalon-kiállításokon, és a fiatal művész teljesítménye elismeréseként kapott azonnal meghívást az Union Internationale des Beaux Arts et des Lettres tagjai közé.)

Bár a klasszikus spanyol festészet, a nagybányai plein air impresszionizmus, a Hollósy Simon féle figurális, látomásos expresszionizmus kezdetben rá is hatással volt, Holló olyan egyedi, magyar táj- és sorsélményt sűrítő indulati festészetet hozott létre, mint amelyet a költészetben Ady Endre vagy a zenében Bartók Béla (a kisszámú művészportrék közül egyébként ez a két festmény tükrözi leginkább az önportréiban is kifejeződő identitáskonstrukcióit).

Könnyű volt őt a felszínen megjelenő témaérdeklődés okán betáblázni az alföldi festők (történetileg második) vonalába, ám ezt a realizmust egész más oldalról kell értelmezni Holló festészetén belül. Ha maradunk a stílusjelölésnél, inkább az egzisztenciális kérdéseket faggató, a sorshelyzet és az emberi viselkedés reflexív viszonyát reprezentáló kritikai látásmódról van szó. S ha az alföldi jelzőt őrizzük meg a skatulyából, alföldi expresszionizmust kell mondani – ami, persze, megint csak kategorizál. Alföldi? – kérdezte maga Holló is. – Nem alföldi, csak a vér az, a születéskor rendeltetett és felnőttként választott otthon határait jelölte a földrajzi táj, Kiskunfélegyházától Debrecenig, Debrecentől Tiszadadaig – és vissza.

Holló László:
Asszonyok csónakban
(1962, olaj, falemez; 68x80 cm)

Reprodukción: Máthé András

A Holló-szakirodalom tehát bővül, s van rá esély, hogy a művészi teljesítmény és a stílus megítélése egyaránt az elismerés, illetve a korrektség irányába halad. Amikor Végyvári Lajos művészettörténész 1990-ben azzal a jóslattal és reménnyel zárta monográfiáját, hogy Hollót a kései utókor fedezi majd föl, értve alatta a felismerést, hogy Holló László eredetisége és egyetemessége nem rokonítható egyetlen kortársáival sem, megfogalmazta egyúttal fölszólítását, hogy az utókor tegyen meg mindent a művészi örökség elhelyezéséért – fizikai, szellemi, kritikai értelemben egyaránt.

Ennek jegyében hallottunk értékelést a Bényi Árpád Teremben nyílt jubileumi emlékkiállításán, ahol Bellák Gábor művészettörténész szintén az alföldi festészet kritikai toposzából kívánta kiemelni a Holló-életművet, a kategórián kívüliség egyedi jellemzőit hangsúlyozva. A fölszólítást komolyan vette a művész özvegye, Olga asszony; és komolyan vette Holló László szellemi örököse, Ujváry Zoltán professor emeritus, aki az elmúlt évek, évtizedek során Holló László Galériát hozott létre Putnokon, s adományaival Holló-emlékhelyek alapjait vetette meg (Egerben, Szolnokon és Mátészalkán, Tiszadadán, Gyomaendrődön és Hajdúhadházon, Nyíraczádon vagy legutóbb Konyáron).

*Holló László: Szénagyűjtés Acsádon
(1967, olaj, falemez; 50x63 cm)*

Kiadványok és albumok készültek a gyűjteményrészek bemutatásához, négy album, több kisebb könyv látott napvilágot a 120. évfordulón, a mostani jubileum szintén újabb albumok és kötetek elkészültét inspirálta. Örömteli esemény az is, hogy erre az alkalomra újult meg a Holló László Emlékház, és valódi művészeti nevelési szakmai koncepcióba illeszkedhet így maga a hely és az életmű.

Ám az utókor kötelessége nem csupán a fizikai helymegőrzés és a szellemi ráemlékezés, hanem annak fölismerése is, hogy Holló életműve a kortárs művészet-megközelítés próbáját is állja. Festészete beilleszthető a modern vizuális retorikai és esztétikai kommunikációs, vizuális antropológiai és médiumközi áramlatokba. Természetesen ez azzal jár, hogy a Holló művészetéről szóló kritikai beszédmód ugyanúgy alkalmazkodjék az alkotói attitűdhöz, mint ahogy a modern befogadás-esztétikai megközelítésekhez – s itt szintén vannak még feladataink.

Előremutató jelnek tartom, hogy Bellák Gábor egyrészt a 20. századi művészeti kánonba való visszaemelését sürgette, továbbá úgy vélte, hogy a Holló-műveknek nemcsak a modern, de a kortárs festészeti törekvéseket bemutató képzőművészeti szemléken is helye volna. Mert Holló például nemcsak Koszta vagy Mednyánszky szimbolikus expresszív vagy atmoszferikus kifejezőmódját reflektálta, a témát, stílust, festői létmódot eredetivé alakítva, illetve nemcsak a történelmi problémalátásban előzte meg kortársait, de a 21. századi művészet aktuális létkérdéseit is megelőlegezte. Ilyen az anyagszerűség dominanciája mellett a lélek festékből való összerakottsága vagy a színélmények egyetemes látomásvalóságába emelt indulati önkifejezés. Egyetértünk ekképp a művészettörténész fölvetésével is, miszerint Holló festményeinek ott lenne a helye a Modern kiállításain.

Festészetének kiteljesedését a szociográfiai allegóriák jelzik, általuk követhető nyomon figurális alföldi expresszionizmusa. Műveinek jelkapcsolatokon alapuló, hasonlóságelvet érvényesítő ikonikus, a valaminek a létét jelző indexikus, illetve a szimbolikus reprezentációs (helyettesítő) jellege itt érvényesül legerőteljesebben. Visszatérő bibliai, mitológiai, történelmi, paraszti figurái metaforikus referenciát teremtenek az egyéni és kollektív szerepekkel (sorsproblémákkal/létkérdésekkel), egyúttal allegorikus értelmezési keretet is kínálva. Ez a keret egy fajta mitológikus távlatokat nyit föl (a távlat ez esetben viszont közelségként értelmezendő).

Holló László festményei:

Bánék udvarán (1958, olaj, vászon; 65x80 cm; jobbra)

Delelő gulya a Sajtó-parton (1964, olaj, vászon; 65x80 cm; balra, lent)

Ahhoz, hogy e festészetből mitológia legyen, típusokra, szituációkra, tipizáló jellemvonásokra kell építeni. A mítosz megköveteli a rítusok – az ismétlődő cselekvések – jelenlétét és festői ábrázolását. Ezek a rítusok, mint szituációs keretek és tartalmak, körvonalazzák Holló szociográfiai témaérdeklődését, annak legfontosabb irányait.

Holló nem posztromantikus egzotikus kalandként (az alföldi tematikát követő divatnak hódolva) fordult a mindennapi betevőjükért nagy áldozatokat hozó parasztok felé. Szinte azonosult ezzel a világgal. Nyoma sincs a zsánerválóságnak – az idillinek látszó helyzet, az időből kimerevített mozdulat, jelképezte az egyéni sorsban megnyilvánuló egyetemességet: szorongástól terhes várakozás tanúi vagyunk. A hétköznapi mítoszi (*Angelus, Lucernakaszálás*), a szimbolikusan transzponált (*Kérész-szedők, Lakodalmasok*) vagy történelmi (*Fehér ló áldozása, István- és Koppány-képek*) figura, nemkülönben a számos ars poétikus önarckép önmagába transzponált jelentésként metafikció lesz. A látomásban nemcsak látvány és emlék, de a magát folyton újrairó és önértelmező emlékezet testesül meg. Az *ars memoriae* Hollónál a jelenből szakítottóság jövővízióját formálja.

Holló többször alkalmazott metaforaazonosítást, a reprezentációt helyettesítő funkciójából értelmezve. Gyakorta idézzük: „*István is, Koppány is én vagyok*”. S Holló így folytatta: „*az István temetése festményen, ugyanazon a képen belül, István is és a mellette álló püspök is én vagyok*”. Holló szavainak nyomatéka és hitele szinte minden történelmi festményen látható, s az egyes főszereplők arcán Holló arcvonásai fedezhetők föl (a történelmi szereplők ábrázolásában domináns önarcképjelleg a Krisztus-festményeken is fölfedezhető).

Meglepőnek tűnhet ugyanakkor a vallomás folytatása: „*S a Fehérló áldozás című képen az ágaskodó ló is én vagyok...*” (...) „*A ló. A Vihar előtt lovai és a kocsis is, az Őszi szántás lovai és a szántó ember is én vagyok. Én vagyok a Debreceni csata 1849 sebesült lóva s az összes ló, amit valaha festettem (...), én vagyok!*” (...) „*Mert az általuk megtestesített tulajdonságokkal, helyzetekkel, gondolatokkal azonosulok. Amit hordoznak, a sorsukkal, amely a magam és a fajtám sorsa is. A lovak sorshordozó jelképeim.*”

Holló László:
Az esztergomi székesegyház
alapítása (é.n., olaj, falemez;
56x65 cm)

Az „öltözetében”, tematikai átrendezésében (s az új múzeumi törvénnyel nevében) is megújuló Holló László Emlékház immár nemcsak az emlékezet helye, de a művészi önreprezentáció s a kollektív létélmények szempontjából egyaránt mérvadó magyar sorsfestészet nyitott ideje is. Ha úgy tetszik, immanens keretek közt is transzcendens idődimenzióba nyíló szakrális hely.

HOLLÓ LÁSZLÓ-DÍJASOK TÁRLATA.

A művész halálának 10. évfordulóján, 1986-ban alapította az özvegy, Maksa Olga a Holló László-díjat azon művészek (illetve a művészetközvetítésben szerepet vállalók) elismerésére, akik munkásságuk révén Holló örökségét folytatják a maguk eszközeivel (és sokat tesznek a Holló-hagyomány ápolásában, megújításában).

KOMIZSÁR JÁNOS festőművész egyike azoknak az alkotóknak, akik nemcsak festői pályájukkal szolgáltak rá az elismerésre, hanem művészetszervezői vállalásaiban is fontos helyet kap a Holló-kultusz. 2012 novemberében immár második alkalommal szervezte meg a Holló-díjasok csoporttárlatát.

Komizsár János 2008-ban kérte először a Holló László-díjas alkotókat (illetve örököseiket) arra, hogy műveiket egy ily módon is emlékező reprezentatív szemlén mutassák be, s az alkalomra egy katalógus is készült. A Holló Emlékévből a KLTE Baráti Körével karöltve, s az idén Holló-díjat kapott Kapusi Józseffel (a debreceni Kapitális Nyomda tulajdonosával) összefogva, a Debreceni Egyetem Élettudományi Galériájában bemutatott művészeti anyag mellé egy katalóguskönyv is készült, Komizsár János szervezésében és összeállításában.

A Tímár Tamás által tervezett kiadványban a rövid biográfiák, portréfotók, ars poeticák és a „Mit jelent számodra a Holló-díj?” kérdésre adott válaszok mellett 84 színes műreprodukció s további 35, a Holló-életrajzokhoz kapcsolódó dokumentumkép látható. A katalógusban több mint félszáz díjazott szerepel az elmúlt negyed-századból, akik közül 43-an képző-, illetve fotóművészek (például Aknay János, Burai István, Gyórfi Lajos, Józsa János, Kövér József, L. Ritók Nóra, László Ákos, Potyók Tamás, Szabó Antónia, Szilágyi Imre, Tamus

István, Vencsellei István, Walter Gábor). Az ünnep (és a kiadvány) egyúttal emlékezés az időközben égi műtermekbe tért alkotók (Bényi Árpád, Bíró Lajos, Cs. Uhrin Tibor, Égerházi Imre, Kapcsa János, Katona György, Madarász Gyula, Szabó László) előtt is.

László Ákos Holló László-díjas grafikusművész Tiszadadai emlék III. című grafikája (az itt közölt reprodukció szerepelt a 2012. november 11. és 24. között nyitva állt csoportkiállítás meghívóján is)

KÖVÉR JÓZSEF HOLLÓ-DOMBORMŰVÉT AVATTÁK TISZADADÁN. A XI. Holló László Alkotótábor záró kiállításán Ujváry Zoltán professor emeritus, a Kuratórium elnöke Holló László-díjat adott át Almási László képző- és Botrágyi Károly grafikusművésznek (*Jobbra, lent*).

avatták föl Kövér József szobrászművész bronz domborművét, az *Almahámozó* című, 1928-as (épp Tiszadadán) született Holló-olajfestmény plasztikai parafrázisát. – Ez a második dadaï szobor, mely Hollónak állít emléket (Balogh Géza bronzportréja a Holló László Általános Iskola előtt áll), s örömdetesen gyarapszik a Holló-emlékház gyűjteménye is (a 13 olajkép mellett több grafikával s személyes tárggyal).

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁS NYÍLT AZ ÚJIRÁZI PLÉBÁNIÁN. A kis bihari település, Ujiráz 2012-ben ünnepelte alapításának 100. évfordulóját, s ebből az alkalomból hozták létre a Bunyitay Vince-díjat, melyet először Ujváry Zoltán professor emeritus vehetett át; az ő adományából szintén ősszel nyílt állandó Holló László-kiállítás az Ujirázi Magyarok Nagyasszonya Plébánián. A főként grafikákból álló kollektiót kiegészítette néhány Holló László-díjas kortárs képzőművész munkája (illetve a *képünkön látható* Dénes Zoltán plébános, etnográfus által vezetett gyomaendrődi művésztelepen született alkotás).

A plébános (*képünkön Ujváry professzort köszönti*) szakrális emlékekből, a népi vallásosság tárgyi kultúrájából álló gyűjteménye (melybe a Holló-kollektió is illeszkedik) többször szerepelt az egyházmegye határain túl is, legutóbb decemberben, a debreceni Szent József Gimnáziumban.

„OSTOROS VILLÁM” – IRODALMI EST, HOLLÓ JEGYÉBEN. A Déri Múzeum Baráti Köre LYRA Művészeti Csoportja novemberben tartott Holló-megemlékezést a debreceni Latinovits Kávézóban. A dramatizált prózai és költői műveket megelevenítő irodalmi műsorban – melynek címét (*Ostoros villám*) a *Néző • Pont* folyóirat által hirdetett országos költészeti pályázat anyagából összeállított antológiától kölcsönözték – Erdélyi Márta versmondó (a Holló László Hagymányórzó Tagozat titkára, *képünkön*), Erdei Sándor (Holló László emlékköveles) költő, újságíró és Andics Árpád (Holló László-díjas fotóművész, tanár) működött közre.

MARGÓ**FOLYÓIRATOK – KÖNYVEK – KIÁLLÍTÁSOK****AGRIA 20 – 2012/ősz**

Főszerkesztő: KÖDÖBÖCZ GÁBOR

„S a nyelvhatárokig elkanyarodó / védekezés fedezékében / bízni könyörületesebb / időben, a kövekkel szorongó / maradék reményben. / Ez az utolsó hitünk, / más immár nincsen.” Serfőző Simon 1987-ben kezdett, s 2012-ben befejezett, *Utolsó hitünk* című verse áll az *Agria* folyóirat jubileumi, 20. kötete (2012/ősz) első versblokkjában. Finoman, mégis mélyen fájó felelősséget faggat a költő, a nyelvi hazavédelem és a nemzetféltség metsző lélekvivatarában áznak az „elcsatolt távolságok”; a felszisszentő sérelmek nem szűnnek, mert a 25 esztendő múltán újrafogalmazott verszüenet aktualitása és a „tétova bávaság” sem szűnik. S amit a költő érzéki módon sejtetve mond ki, azt érezzük ma itt, a mindennapokban, Európában, a Kárpát-medencében, magyarként, határok nélkül, a nyelvhatárok fedezékében. A megalázottak keserű dühét, hogy „pörös szánkat” végre ki kellene nyitnunk, ugyanis – miként a vers indul – „Szánkat csend lakja be”. (Iancu Laura, Konczek József, Finta Éva, Fecske Csaba, Anga Mária, Tarbay Ede, Szepesi Dóra versei olvashatók még az „ARTériák” rovatban, és a versrovat további helyein az idén, 73 éves korában elhunyt Szent Ernő, Gittai István, Barabás Zoltán, Csontos Mária, Bíró József, Csáky Károly, Pósa Zoltán költeményei. Egy másik, visszatérő rovat, a *Palackposta* is verseket kínál: ezúttal Szekszárdról érkezett a küldemény, mások mellett Kis Pál István, Devcseri Zoltán, Jankovics Zoltán, Sós Dóra, illetve a szekszárdi haikukat közreadó Say István verseivel.)

A *Műhely* rovat közli G. Komoróczy Emőke tanulmányát Papp Tibor költészetről („A versírás egy földöntúli nászvilág meghódítása...”) – a terjedelmes, monografikus igényű elemzés meghatározó írás a *Párizsi Magyar Műhely* (vele a nyugati magyar költészet és irodalmi élet) emblematikus alakjának értékelésében. Bálint Péter a *Meseértés- és értelmezés csapdái* címmel adja közre problémafölvető tanulmányát. Bálint némi iróniával és erős kritikával állítja, hogy „a meséről való mesélés korát éljük”, ami nem baj, ám az igen, hogy a meséről mesélők és a mesére éhezők többsége „sem ismeri a beszéd valódi tárgyát képező tradicionális népmesét”. A *Műhely* rovat közli Ködöböcz Gábor tanulmányát, „a transzszilván

derít kozmikus bukolikával vegyítő” Gittai István költőportréjához rajzolva újabb vonásokat („*Bizony nemcsak a nagy múzsák, de a kis csukák is...*”)

Bertha Zoltántól – a szellemi honvédelem és az evangéliumi bizakodás, a költészet „mindenségátelőlő galaktikájának” jegyében – három kis esszét közöl a *Szabadkéz* és a *Vita és vallomás* rovat; az *Agria* exkluzívban Bitskey István irodalom-professzort szólaltatja meg Pósa Zoltán, Pázmány Péterről, a nikomakhoszi etikáról és az újkori funkcionális analfabetizmusról („*Egyik szélsőség szüli a másikat*). A *Könyvajelző* végül, több szemlézett mű között, Pósa Zoltán (*A fehér bohóc fel-támadása*), Konczek József (*Vogul szigorlat*), Iancu Laura (*Kinek a semmi a mindene*), Oláh József (*Fekete-kék virág*) köteteinél állítja meg az olvasót.

„Azt adtad nekem
ami terhedre volt már:
a hűségedet.”

Ezt a finom iróniájában is mély, igazságerejével megállító Fecske Csaba-haikut már a következő kötetben olvastam – lapzártám előtt megkaptam az *Agria* 2012. évi téli számát, mintegy 300 folyó oldalon. Cseh Károly is Fecske mellé szegődik a haikutermben, s költészetéről Bertha Zoltán közöl esszét (*Fénylő szavak poétája*), aki a 70 éves Oláh János költőarcképéhez is fontos szempontokat kínál. A jubiláló prózaíróat köszönti Kődöböcz Gábor abból az alkalomból, hogy a költő-prózaíró irodalmi díjával tüntette ki a Partiumi Írótábor. Bertha és Kődöböcz a szintén „hetvenkedő”, „kagylótürellemmel megáldott” Serfőző Simont is köszönti a „Serfőző ’70” blokkban. A költő „arról győzi meg az olvasót – írja Kődöböcz –, hogy a bágyadt posztmodern amnézia korában is létezik olyan esztétikai magatartás, amely úgy tesz eleget a korszerűség és a kommunikációképesség követelményeinek, hogy eközben látni, érezni, gondolkodni, egyszerűen élni segít.”

SZÓKIMONDÓ (lapszámok 2012
második feléből); kitékintő a
BÚVÓPATAK jubileumi számára

A hajdúszoboszlói folyóirat nyári összevont számában (a debreceni Pro Urbe Díjas Ujváry Zoltán professor emeritus portréja, Erdei Sándor *Gyönyörködő madár* című verseskötetének ismertetése, a Fekete Borbála-emléktárlat szemléje, Hervay Gizella versei, Vida Lajos szoboszlói történelmi sétája mellett) bukkan-tam egy Csernák Árpáddal készített interjúra, Tarczy Péter tollából. Csernák a *Búvópatak* című kulturális folyóirat főszerkesztője, egyébként színművész, ám a

pályát befejezte (egy évig a debreceni Csokonai Színház színésze is volt, Tarczy erről az egy évről faggatta alanyát, akit a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkeresztrel és a Petőfi Sándor Sajtószabadság Díjjal is kitüntettek).

Tarczy és Csernák augusztusban találkozott az említett *Bűvópatakok* című folyóiratban is (a lapot – a tízéves születésnapon – Sarusi Mihály köszöntötte, és Farkas Judit készített jubileumi beszélgetést a főszerkesztővel). Hogy miért egy kulturális folyóiratot látott legalkalmasabbnak Csernák Árpád ahhoz, hogy a nemzetet érintő kérdésekben is megszólaljon? „Mert sokkal jobban hiszek a szelíd eszközökben, a szellem, és azon belül a magyar szó erejében (...) – fogalmaz az író –, az Ige erejében, a művészetek, a szépség erejében, amely mindig a teljességre törekszik, mint a fegyverekben”.

(A kaposvári folyóirat szerzői között van egyébként Tarczy Péter is, aki *A vonal klasszikus poétája* címmel írt portrét a kilencven éve született Reich Károly grafikusművészről.)

A *Szókimondóhoz* visszalapozva, az októberi folyóirat-számban Erdei Sándor emlékezett meg Holló László festőművész születésének 125. évfordulójáról. A szépirodalmi mementónak kettős hívása volt: Polcz Alaine 90 éve született, illetve öt éve hunyt el – a lap *Fodrozódik az élet és a tenger* című elbeszélés-részletét adta közre. Tatár Éva Zolcsák Miklós görög katolikus parókussal beszélgetett („Minden kereszténynek egy kicsit ikonfestőnek is kell lenni”), s folytatódott Nyakas Miklós történész sorozata (*Szoboszlóiak a magyar országgyűléseken*).

IKON ÉS KÉPVERS. Zolcsák Miklós parókus, ikonfestő és tanítványai (a Szent József Gimnázium diákjai, a hajdúszoboszlói és debreceni Szent Lukács Ikonfestő Kör tagjai) december 6-án állították ki műveiket Kelemen Erzsébet költővel, *Ikon és képvers* címmel a debreceni, Füredi úti, II. János Pál Intézet (Szent László Római Katolikus Domonkos Plébánia) nagytermében.

A 200. SZÁM. A múlt évi novemberi folyóirat-szám a harmadik jubileumi kiadás volt a lap történetében. 2004 nyarán ünnepelték a 100. megjelenést; 2006 februárjában volt 10 éves a néhai Kovács Gábor által alapított *Szókimondó*; ma pedig a 200., jubileumi számot tartjuk kezünkben (Papp András író több mint egy évvel

Bűvópatakok

ezelőtt vette át a szerkesztést Vida Lajostól). Az önkéntességet követő bizalom (mint Papp András szerkesztői kulcsszava) több szinten is teljesülhet: szerző és szerkesztő, kiadó és közönség között. A Vida Lajos szerinti „szoboszlóiség” és a benne foglalt szélesebb kitekintés jegyében is. Tóth Dénes a vidéki magyar sajtó helyzetén kesereg; Túri Borbála a 65 éves Maklár Kálmán festőművész műtermébe látogatott el; Arany Lajos nyelvművelő rovatot indított; Vida Lajos a szoboszlói helytörténet-írás forrásaiból szemelgetett; Komizsár János a VII. Országos Középiskolás Képzőművészeti Diáktárlat pályázati anyagát értékelte.

A DEBRECENI DÉRI MŰZEUM ÉVKÖNYVE 2011/12.;

Szerkesztette: MAGYARI MÁRTA

Természettudomány, Régészet–Ókortudomány, Történettudomány, Agrártörténet, Művészettörténet–Iparművészet, Folklorisztika, Irodalomtörténet, Muzeológia, Forrásközlés, Könyvészet és In memoriam rovataiban több mint húsz írást ad közre a múzeumi évkönyv, elsősorban a munkatársak tanulmányainak teremtve publikációs fórumot, de helyet ad a szaktudományok külső képviselőinek is olyan közlemények megjelentetéséhez, melyeknek megvannak a helyi múzeumi (illetve muzeológiai) kapcsolódási pontjai. Kovács József Dénes tanulmánya a Déri Múzeum japán gyűjteményéből azokat a műtárgyakat mutatja be, melyek Déri Frigyes kollekcijából származnak; Bakó Endre (klasszikus magyar írók és költők debreceni kapcsolatait vizsgáló sorozata újabb részeként) *Illyés Gyula és Debrecen* címmel közölt tanulmányt; Gáborjáni Szabó Botond számol be a Debreceni Református Kollégium kiállításainak helytörténeti vonatkozásairól; s a legfrissebb évkönyv-kötetben olvasható Korompai Balázs forrásközlésének második része (*Déri Frigyes levelezése a Déri Múzeummal kapcsolatban*).

MŰVÉSZET ÉS BARÁTAI

A Művészetbarátok Egyesületének füzetei – 2012/107., 108.

Keserű Katalin művészettörténész írása indítja a folyóirat őszi számát: a Ferenczy-családról tartott előadás 2012. június 23-án hangzott el az MTA dísztermében, a Magyar Örökség-díj átadásán. A Salamon Nándor által jegyzett értékmentő sorozat (*Művészeti gyűjtemények, hagyatékok, múzeumok*) 13. részét olvashatjuk itt még, és Salamon a megszokott, országos tárlat-szemléjét is közreadja a lap

hasábjain. A *Művészet és Barátai* megemlékezett a Holló László-émlékről: a 125. jubileumhoz egy tanulmány kapcsolódott Holló művészetének újraértékeléséről.

Időközben megérkezett az év végi szám is, mely N. Dvorszky Hedvig írását adja közre az első lapon Fekete György életmű-kiállításáról. Bazsonyi Arany 83 éves korában hunyt el, 2011-ben, az ő „szűkszavú, póztalan” művészetére Hubert Ildikó emlékezik. A „fikcióba emelt világot” Fecske András embert nemesítő mondanivalókkal telítettnek látta, melyből ugyanúgy nem hiányzott az érzelmi összetartozás fontosságának képi ábrázolása, mint a drámai megfogalmazás.

A HAGYOMÁNYOS TÁNCMŰVÉSZET METAMORFÓZISA A 20. SZÁZADBAN

Táncművészet és tudomány IV.

Sorozatszerkesztő: BOLVÁRI-TAKÁCS GÁBOR

A Magyar Táncművészeti Főiskolán 2010. június 11–12-én tartott tudományos szimpózium előadásait gyűjti össze a főiskola által 2012-ben kiadott kötet. Összesen mintegy 20 tanulmányt olvashatunk a táncos tudás átadásának s átvételének hagyományos modelljeiről, az életreform és művészetpedagógia, a néptánc, népi kultúra és népművelés kapcsolatáról, a „tánc metamorfózisáról”, értve alatta a

20. század második felének kultuszképző és „paradigmatikus” jelenségeit, tekintettel a művészeti oktatásra vagy a mozdulat-kifejezés szimbolikus aspektusaira. S szem előtt tartva azt a Bányász-Németh Tilda által megfogalmazott elvet, miszerint a pedagógia mindenkori feladata „a magyar népi kultúra legmélyebb rétegeiben gyökerező, egykor egységes egészként működő kódrendszer” megmenekítése a feledés elől.

Izgalmasnak látjuk Boreczky Ágnes fölvetését az életreform, mozdulatművészet és avantgárd egymást építő kapcsolatáról, mert amint azt Dienes Valéria, Madzsar Alice és Szentpál Olga esete példázza: a táncművészet a világnézeti eltérések ellenére is képes a „közös mozdulatra”. A mozdulatművészeti iskolák és művészeik egy sűrű kapcsolatokkal átszőtt, „nyitott és változatos, mozgékony szellemi tér által körülvevett társadalmi tér alakítói-szereplői” voltak. Előremutató volt az is, hogy a nemzetközi modern kortársi zenét a klasszikusokkal együtt integrálták

Bartók és Kodály, illetve tanítványaik zenéjéhez; mindeközben a *Nyugat* orientálta ízlést ugyanúgy a magukénak tudták, mint a falukutatók törekvéseit; szellemi terükben pedig a mindent átható istenélményen alapuló misztikus katolicizmus ugyanúgy megjelent, mint a polgári radikalizmus, az avantgárd és a népség.

„**TESTI ÖRÖM ÉS FEGYELMEZÉS**”

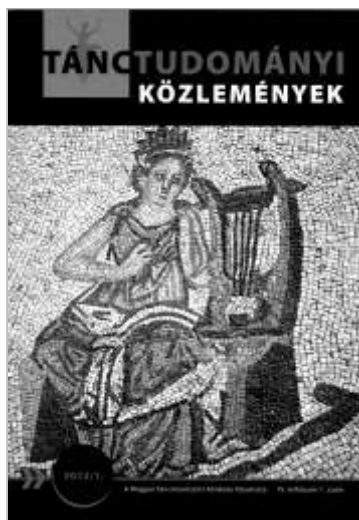
TÁNCUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK

2012/1.; főszerkesztő: TÓVAY NAGY PÉTER;

lapigazgató: BOLVÁRI-TAKÁCS GÁBOR

Forrásközlések (*Istenes tanulmány az istentelen táncról*; *Értekezés a tánc ellen*), recenziók, tudományos hírek, illetve tánc történeti tanulmányok olvashatók a Magyar Táncművészeti Főiskola folyóiratának 2012. évi első kötetében. A figyelmünket leginkább Vera Jung tanulmánya (*Testi öröm és fegyelmezés* címmel) ragadta meg, melyet németből fordított Melis Hanna.

Itt a Szent Iván-éji táncszokásokról, vitustáncról („táncőrületről), a templomszentelő ünnepek szertartásairól kapunk több antropológiai vonatkozású adatot is. A korabeli templomszentelő ünnepekről számos metaszet kínál dokumentatív részletet: a táncoló párok közt a 16. században már nem látni magasabb rangú személyt – „a korszak ikonográfiája élesen megmutatja a népi kultúrától és a népi testkultúra bizonyos formáitól való egyre növekvő morális és osztálybeli távolságtartást”. A tánc mellett a különböző népi játékok is megjelentek az efféle ünnepeken, és szintén izgalmas részletek rejlenek az „első tánchoz való jog” korabeli szabályozási rendjében, melyet részletesen bemutat az említett tanulmány.

**HÁROM HAIKU
A TÁNCRÓL**

Összeoleli
magát a zuhanással.
Azt hiszi: röpül.

Összeoleli
magát a röpüléssel.
Azt hiszi: zuhan.

Azt hiszi: ölel,
szárnya tövébe rejti
a kútmély eget.

NÉPRAJZ – MUZEOLÓGIA

*Tanulmányok a múzeumi tudományok köréből
a 60 éves VIGA GYULA tiszteletére.*

Szerkesztette: Tóth Arnold. Herman Ottó Múzeum
– Miskolci Egyetem BTK Történettudományi
Intézet, Miskolc, 2012.

„Hatvan szerző hatvan tanulmánya köszönti ebben a kötetben a 60 esztendő Viga Gyula etnográfust, muzeológust, egyetemi tanárt. A néprajz és a múzeumi tudományok köré rendeződő írások mind tematikai, mind módszertani szempontból széles skálán mozognak, és nagy változatosságot mutatnak, hiszen a néprajzi kutatások és a muzeológiai diszciplínák önmagukban is összetettek és sokfélék. A címben szereplő két fogalom már közel százötven esztendeje összetartozik.

A 19. század utolsó harmadában önálló sodó néprajztudomány fontos szerepet vállalt mind a hazai múzeumügy fellendítésében, mind a közgyűjteményekkel kapcsolatos tudományos gondolkodás meghonosításában. A muzeológia többféle területet összekapcsoló, igazi interdiszciplináris stúdium. Ez a kötet tanulmányaiban is megjelenik, ahogyan a vezérfonalként végighúzóó néprajzi dolgozatok mellett minden fejezetben megjelennek a társtudományok felől érkező megközelítések, az eltérő módszerekkel vizsgálható közös szakterületek, vagy az etnográfíából kiinduló tudományközi átjárások és leágazások. A témakörök egyúttal kijelölik az ünnepe Viga Gyula kutatási területeinek és módszertani érdeklődésének irányait is: múzeumi tárgyak és gyűjtemények, múzeumelmélet és múzeumtörténet, a táj és a tájformáló ember, migráció és táji kapcsolatok, agrártörténet és agráretnográfia – melyeket a tudományos igényű forráshasználat és a történeti szemlélet foglal egységbe. E változatos sokszínűség okán a mesterek, pályatársak és a tanítványok tisztelgő kötetét a szakmai érdeklődők mellett a múzeumszerető közönség is haszonnal forgathatja.”

Az imént idézett szerkesztői ajánlás tulajdonképpen kellő (és kellően széles) eligazítást kínál a kötet tematikájában (a tematikai és módszertani értelmezői sokszínűségben), emeljük ki azonban, hogy a több mint nyolcadfélszáz oldal valóban számos olyan témafeldolgozást tartalmaz, amely a társadalomtudományok (vagy a szélesebb értelemben vett antropológia: tehát az ember létezmódjaival és kultúrájával összefüggő kérdések) iránt fogékony értelmiségit általában is érdekelhet.

Ilyen Bali János írása a családi fényképek szerepéről a lokális közösség újrate-remtésében; vagy Keszeg Vilmos tanulmánya (*Az új világ hőse: a mérnök*). Keszeg kolozsvári antropológiai iskolája a kollektív életpályák és személyes történe-tek gyűjtésével és elemzésével régebb óta foglalkozik, s a kutató jól látja, hogy az életpályában (illetve annak szimbolikus reprezentációjában, az élettörténetben) megjelennek a 20. század nagy ideológiai, gazdasági, mentalitásbeli, illetve társadalomtörténeti áramlatai és tendenciái. Voigt Vilmos a tizenkét ünnep és a négy Istenszüllő tiszteletének fémikonjairól ír (*Tetraptichon*); Balázs Géza egy újabb, izgalmas megközelítéssel áll elő a „nyelvészeti muzeológia” területén (igazán idő-szerűek egyébként a nyelvi folklórral kapcsolatos kutatásai, melyek kiterjednek az új média világára is). Számos írásból derül ki, hogy mennyire helytállóak a szer-kesztői ajánlásban foglaltak, ugyanis életünk szinte minden szegmensének és ágensének lehetnek néprajzi, folklór vagy antropológiai vonatkozásai (melyek előbb vagy utóbb múzeumi kutatások tárgyát is képezhetik).

SZILÁGYI MIKLÓS:

MEZŐVÁROS ÉS PARASZTI KULTÚRA

*Történeti-néprajzi dolgozatok
az alföldi mezővárosokról*

(Nagykun Hagyományőrző Társulás,
Kisújszállás, 2012.)

Bartha Júlia szerkesztő azoknak az olvasóknak ajánlja a kötetet, akik az alföldi s különösen a nagykunsági népi kultúra iránt érdeklődnek. Szilágyi Miklós kiemelkedő alakja a Nagykun-ság történeti-néprajzi kutatásának, s az elmúlt fél évszázadban számos kiváló tanulmánnyal járult hozzá a térség paraszti kultúrájának megismertetéséhez. Kutatási területei közé tartozik a magyar halászat és az alföldi mezővárosok történeti-néprajzi vizsgálata, a földművelés, népi építészet, vadgazdálkodás és méhészet, illetve a folklór kutatása. Megkülönböztetett figyelmet szentel a néprajzi forráshasználat módszertani kérdéseinek (vizsgálva a paraszti életrajzok, memoárok, történeti eseményekkel kapcsolatos elbeszélések forrásértékét). E kötetben azok a dolgozatok találhatók, melyek az alföldi mezővárosokról szóló tanulmányok korábbi kiadása (*Mezővárosi kultúra – paraszti műveltség. Történeti-néprajzi dolgozatok és elemzési kísérletek. Folklór és Etnográfia 87.*, Debrecen, 1995.) megjelenése óta születtek.

ÖTVÖS LÁSZLÓ VÁLOGATOTT VERSEI
(Rím Könyvkiadó, Budapest, 2012.)

A bibliakutató, költő-lelkipásztor Ötvös László válogatott poétai műveinek gyűjteménye, mintegy 80 vers, a *Költői arcélek* sorozatban jelent meg. A kötet szerkesztő Madár János írt hozzájuk bevezető tanulmányt, igyekezve a teljes alkotói életművet áttekinteni. Egyetértünk vele, hogy elsőként a bibliás gondolkodást hangsúlyozó verseket kell kiemelniünk, s nagyobb hangsúlyt kap az életműben a szülőföld és a szolgálathelyek magatartást formáló szerepének megjelenítése is.

Ide kapcsolódik Kiss Tamás egykori értékelése, miszerint Ötvös László erénye a „kihagyásosság”, ahogyan „elkap egy pillanatot, és életképet kanyarít ki belőle. Ahogy magvat szór az édesanyja; öreg emberpár mézeskalács-feszességgel össze-simul; vagy ahogy a vonat otthoni tájakra kanyarodik, és emlék lesz belőle.”

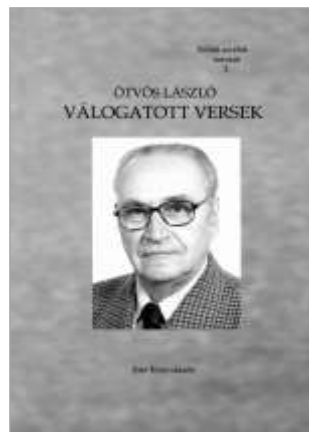
TÓTH ZITA EMESE: PALINTA

(Ser–Müller Kiadó, készült Nagyváradon, 2012-ben)

Az internetes *7torony Irodalmi Magazin* felületén tűnt föl a fiatal tehetség, és időközben több antológiában is napvilágot láttak költői munkái. Most a 2008–12 között született versekből adott közre egy fölöttébb meggyőző, debütáló anyagot, Nagy Horváth Ilona szerkesztői közreműködésével.

A „Palinta” az ígéri, hogy a még mindig csak 19 éves szerző valamilyen gyermeki „meghosszabbodásban” lép be a felnőttek világába, némi naiv rácsodálkozással, ám a viszony éppen fordított: a lelkében már régóta felnőtt ember csodálkozik vissza gyermekkorára, rádöbbenve arra, hogy a felnőtt-lét talán nem is életkorfüggő, hogy a gyerekember is felnőtt-gondokkal küszködik, csak nincs birtokában a felnőttek által megérteni képes kifejezési eszközkészletnek.

Tóth Zita Emesét östehetsége arra predesztinálta, hogy bátor kamaszfelnőttként a gyermeklétben is megfogalmazódó felnőtt-gondokról szóljon úgy, hogy az ember egyként ismerjen magára tükörből és egy régi fényképről. De ne keressen semmilyen nosztalgiát, mert miként a címadó versben olvassuk: „Belém furakszik a nem létező. / A mélység bátorságtól éhez / szája tátong. / Kislány hirtázgat a szakadék fölött.”

S kicsivel odébb, a *Totál* című versben így ír: „*Próbálok beleolvadni a falba, / ne lásson senki, aki nem akar, / vagy aki nem érdemes arra, / hogy nézzem.*” És úgy tűnik, amikor levetné a súlyokat – mint a *Könnyed* című versben –, akkor sem szabadulhat a „szépség terhétől”: „*Lebegő város / szíve vagyok. Szép ez a sötét, / belemereszti szemét / bőrömbé.*” S szép, ahogy Tóth Zita Emese finoman és ösztönösen talál rá metaforára és más érzéki képalakzatokra. Költővé érése során bizonyára hamar megtanulja majd a most még (szintén ösztönösen) az eredeti képekbe furakodó közhelyek „másképp mondását”.

Erre megvan minden esélye, mert költői alaphelyzetét a tekintet szabja meg. Nézi a dolgokat, és figyel, ahogy őt is nézik a dolgok. S el tudja kapni azokat a pillanatokat, amikor a dolgok és a lelkek „pillantásai” egymásba futnak.

AZ ELTÉRÍTETT FELVONÓ

*A marosvásárhelyi SÚRLOTT GRÁDICS
irodalmi kör antológiája 2005–2010.*

Válogatta és összeállította: BÖLÖNI DOMOKOS
(*Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 2011.*)

Egy marosvásárhelyi kisvendéglő nevét vette föl (kölcsonbe) az „irodalmi asztaltársaság” – noha nem csak Marosvásárhelyen találkoznak (és nemcsak a szinte fogalomná vált flekkenek íze olvad szét a szájban, de a közös gondolkodás és lelkiség súlyos zamata készíti egymást megtermékenyítő alkotásra a szerzőket: prózaírók és költők, újságírók, szerkesztők, kritikusok, irodalomtörténészek, lelkészek és tanárok csapatát). Összesen 31 alkotó munkáit adta közre a mintegy 300 oldalas antológia. A kötetet Hadnagy József költőtől kaptam, aki itt él, Debrecenben, de kapcsolata élénk a dicsőszentmártoni, csíkszeredai és marosvásárhelyi otthon maradottakkal. 1994–2008 között öt verseskötete jelent meg (a legutóbbi, *Labirintus* címűt korábban e hasábkon is szemléztem). Wass Albert-kutató Balázs Ildikó; művészeti író Nagy Miklós Kund (ő a szerzője a *Helikoni arcképcsarnok I–II.*, illetve a *Múterem I–III.* köteteknek). Bölöni Domokos 1990-től szerkeszti a marosvásárhelyi *Népújságot* (az 1980-as *Hullámok boldogsága* és a 2010-es *Micsobur reinkarnációja* között további tíz prózakötetet publikált). Elekes Ferenc 1966-tól ad ki költői és publicisztikai műveket; a plébános-költő Baricz Lajos pedig 21 verseskötetet jegyez. Beváltott ígéretetek.

OZSVÁTH SÁNDOR:
MIK VAGYUNK?

Accordia Kiadó, Budapest, 2012., 128 oldal

Látjátok, feleim... címmel jelent meg 2009-ben ugyancsak az Accordiánál Oszvath Sándor első tárca kötete. A folytatás – *Mik vagyunk?* – még erőteljesebbé teszi az utalást a *Halotti beszédre*, noha már a kezdőszavak idézetétől is leválaszthatatlan a ráércesedett szellemi örökség, egész Kosztolányi Dezsőig, egymáshoz öltve Petőfi, Móricz és Szabó Zoltán „szerelmes” földrajzait és hitvalló barangoló-naplóit. S ez a második kötet cím előre sejteti a harmadikat, amely minden bizonnyal *Por és hamu* címmel fog megjelenni – s ezt el is árulja a szerző a kötet hátsó borítóján –, teljessé téve a trilógiát (mely egy fajta hármast oltárként nyílik rá a másik Magyar-országra, megmutatva annak rejtett lélek-tükörképeit).

De nem véletlenül emlegettük itt Kosztolányit – akinek Oszvath első könyvéhez hasonló címmel kiadott tanulmánykötetében klasszikus íróportréit olvashattuk, s azok közül több megjelent a *Lenni vagy nem lenni*, a *Kortársak*, illetve az *Írók, festők, tudósok* című kötetekben –, mert bár Oszvath Sándor az íróportrék helyett hétköznapi arcvonásokat gyűjt csokorba, Kosztolányi nyelvseretete vezérli, a nemzet- és értékféltés, a tisztaságvágy és tisztánlátás szándéka irányítja. A *Mik vagyunk?* kötet első (alcím nélküli) ciklusának, az első 14 tárcajegyzetnek (vagy a szintén a kommentárműfajhoz sorolandó glosszának) a hétköznapiságból kiemelhető ünnepi és gyászmozzanatok adnak sajátos ritmust. 2004. december 5-e a „szégyen napja” a magyar történelemben, amit „atyánkfia” meg is glosszáz, de az is szégyellni való, hogy a *Magyarország története* „kötetfolyamában” a Szent Korona mindössze 460 karaktert ér. A „politikailag korrekt” nonszenszén morog – netán még Vörösmarty versét is átiratná *A vén roma* formára... –, kesereg a vasúti szárnyvonalak lezárásán, a korrallal járva járja az orvosokat, közben jegyez, életreceptet is keresve, majd a zsebbe bujtatott kezek, gesztustalan babrák mögött jelenséget lát, s vissza-visszaréved a gyermekkorba, amikor körbelengték a mesék, és mindenütt különös varázsa volt a magyar szónak.

Petőfi Gömöréről festett mély lelkeséggel átítatott képeket, Szabó Zoltán szerelmes földrajza az Alföldet rajzolta újra a költők nyomán, Móricz szatmári gyaloglásai a Tündérkertig nőttek, Oszvath Sándor új kötetében „vissza-visszatérő tárca-

tárgyként egy fajta 'keleti végek' dicséretét" olvashatjuk – ahogy ezt az előszót jegyző Arany Lajos írja. „Így sorakoznak itt lélekkel telített sorok a Felső-Tisza vidéki, tiszaháti kultúrtáj szépségeiről, örök értékeiről”, Nagyecsedről tekintve szét a hazában, Nagyecsedről, ahová Ozsváth a munkaszerű tanításból (hiszen a mai napig hivatása a tanítás, immár szabad-katedráról) nyugdíjba vonulva, két-laki székpárját építette föl, megmaradva ott is művelődéstörténéssznek.

Arany Lajos figyelmeztet arra is – ha már Móriczot emlegettük –, hogy az *Isten háta mögötti* létnél hitelesebben szól az „*Isten tenyerén*” való lét (utalva a kötet záró írására). Mert értékre bukkan mindenütt, a szellemi értékfedezet alapozza meg a bírálat hitelességét is – értékre bukkan: leginkább falun. A *Falun* című ciklus (lásd a 15–29. jegyzetet) épp arról a folyamatról számol be, ahogy visszailleszkedik „atyánkfia” a felnevelő közösségbe.

Kegyetlenül nehéz, állapítja meg, ráadásul úgy, hogy ott is szeretne maradni, amikor mindenki elvágódik onnan. De az örökség kötelez, lassan visszatérnek a régi emlékek, melyek már nem boldogultak, hanem képesek arra is, hogy boldogítsanak, hiszen az emlékeket újraformálta a jelenlét. S a jelen-lét határozza meg a látást: újra fel kell fedezni mindent, a hazatérő idegen szemével, tudást hozva vissza, cserébe a tanulásért és a bölcsesség képességéért.

TÓTH DÉNES ÁRPÁD:

SZÍNHÁZI SZISZTÉMÁK

a rendszerváltozástól napjainkig; 1989–2011

Révai Kiadó, Budapest, 2012., 96 oldal

A 2011-ben kiadott két kötet, a *Beszédes gesztusok* (táncról szóló esszék és tanulmányok), *Az avantgárd hercege* (kisonográfia a színházi újtó Palasovszky Ödönről) után a *Tóth Dénes Árpád Füzetei* sorozatban 2012 második felében is két könyv jelent meg a sorozatszerző tollából, mely közül az első (a Füzetek 3. darabja) szintén a színházzal foglalkozik.

Miután a bevezető a személyes színháztörténet szálaait a reformkor kezdetéig fonja vissza, meglepőnek, legalábbis különösnek tűnhet a hátsó borítóra is kiemelt idézet rész, melyben a szerző ekképp fogalmaz:

„... mégse gondolják, hogy rabiátus rajongója vagyok a színháznak. A viszonyom Tháliához meglehetősen ambivalens. Mint egy igazán szép nő: vonz és taszít egyszerre. Az íróasztalomon a papírmehezék színházi illetőségű, a Csokonai Színház operatársulatának negyedszázados jubileumára öntött plakett édesanyámé volt. Bizony, de szívesen a fejéhez vágtam volna már jó néhány rendezőnek és színésznek! Elképzeltem a helyzetemről egy kis abszurdoidot. *'Odalépek a színház pénztárához: – Csókolom a kezeit! – Jó napot kívánok! – Kisasszony, tudna nekem segíteni abban, hogy ma este ne kelljen megnéznem az előadást? – Hát, nem is tudom. Minden jegy elkelt.'* Mit tehetnék mást, újra és újra átveszem a jegyemet.”

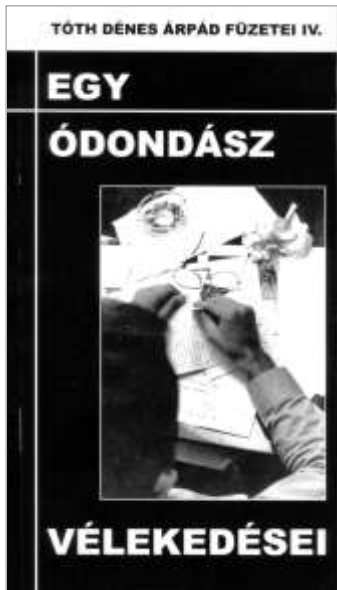
Tóth Dénes legtovább (199–2011 között) a *Debrecen* hetilapban publikált színikritikákat, 12 évadon át, átlagosan évi 12 előadásról, és a mostani kötet (folyóiratokban megjelent) tanulmányai is ebben az időszakban születtek; mondhatni tehát, hogy a debreceni Csokonai Színház tárgyidőszakának legavatottabb ítése szól a lapokról. A szerző általában erős a statisztikában, amit most minősítésekkel egészít ki: „Csutka István igazgatása idején, az öt esztendő alatt bemutatott 90 produkcióból 16 érdemes utólag említésre, s ezek közül 3 opera- és egy balettelőadás emlékezetes marad. A Vidnyánszky Attila fémjelezte öt évben játszott 66 premierből 23 említendő meg, s közülük 11 opera, 2 fizikai színházi bemutató és egy revü, valamint 4 prózai előadás volt élmény. A legutóbbi tíz esztendőben tehát 22 olyan produkció jött létre Debrecenben, amit vétek lett volna kihagyni.”

A kötet első esszéje (*Publikálni a publikumnak*) a kritikus feladatáról s a színikritika mesterségéről szól; majd a rendszerváltozás idején megfigyelhető debreceni színházi mozgásokat elemzi, az új évezredre nyitó folyamatjellegét is figyelve. Önálló tanulmány foglalkozik a stúdiószínházzal (*A kortárs dráma színpadán*); az operatársulat legutóbbi évtizedét értékeli a *Muzsika a deszkák felett* című írás; a *Forradalom a színházban* című tanulmány végül a Vidnyánszky Attila fellépésével indult színházi rendszerváltozásról szól.

TÓTH DÉNES: EGY ÓDONDÁSZ VÉLEKEDÉSEI

Tóth Dénes Árpád Füzetei IV., Révai Kiadó, Budapest, 2012., 96 oldal

Az újságírókat a nyelvújítás idején újdondászra szerették volna átkeresztelni, és létezett az ódondász tervezett megfelelője: az antikvárius, a régi könyves is. Ma az ódondász képzeletében tökéletesen ráillik a klasszikus komolysajtó művelőjére, aki afféle régi időkből itt maradt rekvizitumként téblábol a nem létező szerkesztőségi folyosókon, tudniillik, a szerkesztőségek, a közösségek is szinte virtuálisak lettek az online sajtó korszakában. Tóth Dénes most ezt a régi időt siratja.

37 éves újságírói karrierje fejeződött be, mikor 2011 elején fölszámolták az utolsó műhelyét, a *Debrecen* hetilap szerkesztőségét. Noha a nagy múltú (1993-ban az országban másodikként) alapított kommunikáció szakon (a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen) ma is tanít, a *Füzetek* segítségével begyűjtött termés része a kortárs debreceni sajtó történetének személyes sorsszemüvegén keresztül fölkínált szemléje is. Tóth még 1974-ben került a helyi napilaphoz, ahol újságíró és tervezőszerkesztő volt, majd 1983–86 között az *Egyetemi Élet* felelős szerkesztője lett. Közben a város hetilap főszerkesztő-helyettese, egy üzleti lap vezetője, ismét a *Hajdú-bihari Napló* szerkesztője lett, s a csúcsponton (noha a *Napló Vasárnap* hétvégi melléklete számított a csúcsnak) a *Debrecen* hetilap főmunkatársaként dolgozott. A helyi írott sajtó félmúltja rajzolódik tehát elénk, a

mesterség űzése, majd féltése jegyében. Talán nem véletlen, hogy a kötet fontos részét adják azok a hallgatói vagy újságíró-növendékeknek szóló szövegek, melyek nemcsak az egyszerű tanításról, de az utánpótlás-nevelés kérdéseiről is szólnak. A hitről, hogy érdemes mindig belekezdeni az újba (ezt mutatja a két városi hetilap, a hét végi melléklet és az *Úton* című hetilap), a médiapaletta mozgásairól soha nem felejtve ki a jövőkép(ek) elvárásait és ígéreteit.

SZÖKŐ

Szökőnap fotótárlat-sorozat, 1996–2008 között, Nyíregyházán, Boros György, Nagy Tamás, Síró Lajos és Soltész István fotográfiával. A *Szökő* című album ezt a kiállítás folyamatot meséli el.

Képiünkön: *Boros György: Fényképek Sóstóról XIV.*

Mind a négy kollektív fotográfiai tárlatot Bán András nyitotta meg, az ő tiszte volt a folyamatot is megjeleníteni, noha az időközben amatőről profi fotósokká vált alkotók is folyamatot ábrázoltak, mindig ugyanazt, de mindig másképp, mert „előbb-utóbb mindenki képpé válik”. Rajta kívül Parti Nagy Lajos, Karádi Zsolt, Kukla Krisztián, Orosz Csaba és Fucskó Miklós írt szövegeket az albumban megidézett képekhez, korokhoz, korképekhez, élethangulatokhoz.

S hogy a dolgok természetüknél fogva összeérjenek, a jelenségek és találkozások láncszemekként kapcsolódjanak össze, fönt arról a Fucskó Miklósról van szó, akitől az albumot kaptam, s éppen Tóth Dénes „ódonász”-könyvének Luca napi bemutatóján, ahová a Tekintetes Szerkesztő Úr egykori munkatársait hívta meg. S mit adott Isten egykor? Az én első debreceni hírlapírói (*Egyetemi Élet*) bemutatkozásomat megelőző, debütáló publikációm egy vers volt az egyetemi lapban, még a '80-as évek derekán, melynek akkor Tóth Dénes volt a szerkesztője, Fucskó Miki pedig az irodalmi rovatvezetője (s amikor szűk évtized múltán Tóth Dénes visszakarta a lapot Turi Gábortól. szépirodalmi szerkesztőként léptem Fucskó helyébe). De találkoztunk mi a *Folyam* című korszakos, bár rövid életű folyóirat hasábjain is, Brém-Nagy Ferenc és Csontos János társaságában (Brém Ferivel aztán összehozott a sors a *Nagyítás* hetilapnál, melynek Csontos János volt a főszerkesztője, akivel pedig az *Egyetemi Élettől* kezdve, a *Hajdú-bihari Naplón* keresztül, a *Debreceni Krónikáig* ösztönöztük a változást itt, a helyi sajtóban).

No, de nem is erről akarok beszélni, hanem a Boros György sóstói fotográfiai mellett megjelent, Krúdy Gyulának emléket állító, nagyszabású, mély és hosszú lélegzetű, remekbe szabott Fucskó Miklós-versről, a *Tükörön által...* címűről. 167 soros költemény (vetekszik Paul Valéry *Tengerparti temetőjével*, bár az csak 144 soros – de a vetélkedést nem is a terjedelemre, hanem az időrétegeket összefogó, egyúttal végtelen líramámorra értem), öt nagyalakú album-oldalon, angol fordítással mellette (mint ahogy minden szöveget olvashatunk angol nyelven is).

„Állsz háttal a napszentületnek...” – kezdi és keretezi Fucskó az egyszerre Krúdyt kérdező és önmegszólító opuszt –, Boros sóstói képeinek borostyános optikáján keresztül. S nem öncélú a versbe foglalt „impresszionista” jelző sem, hiszen Fucskó lírai képalkotása egyszerre impresszionista (így szükségszerűen szimbolista), és Krúdyhoz méltó a versprozódia, a szöveg zenei építkezése. Érezzük, hogy a költő örömét leli a nyelvben, vele csillapítva fájaldalmát, az idő pókhálószővedékét széthajtva, keresve ismerős lépteket, lombokat – s talán őzeket is...

Nemkülönben izgalmas Kukla Krisztián elemzése, Orosz Csaba elmélkedése és Parti Nagy Lajos, Karádi Zsolt esszéje. – Csak azt nem tudom, hogy hol jutottam volna hozzá az albumhoz, ha Tóth Dénes nem írta volna meg és nem mutatta volna be az „ódonász vélekedéseit”, illetve, ha nem ő szerkeszti 25 évvel ezelőtt azt a lapot, amelyben Fucskó Miklós közölte első ifjú felnőtt versemet...

ŐSZ A PARKBAN

Lehullottak szívünk levelei.
Eltévedt csiga araszol.
Türkiz- és rózsanyálkás őszi köd
játszik nyomában májusi reggelt.
Hamis gyöngyökért kalapolsz:
lehajolsz, megérintenéd a szívem.
Hiába tündököl, nyirkos és hideg,
átdöföd hát egy rozsdá szeggel.

ŐSZI ESŐ

Ilyenkor mindenki magányos.
A lét a semmivel határos.
Ólomszivárványos
közönyben ázik a város.

Ilyenkor fázom és fázol,
szuvas csönd hull a fákról,
s elérhetetlen távol
kutatjuk szemünk szép könnyeit.

HAJNALI ŐRJÁRAT

Egy várost keresek. Álomban kitaláltam
egy bábeli nyelvet a tornyaihoz.
Lehet, hogy már jártam ott, s nem értettem,
sem a fákat, sem az embereket.

A 2012. őszi V. Vajai Képzőművészeti Alkotótáborban (V. VajaArtix-x) Buhály József, Madarassy György, Pálfy István, Pálfy Julianna és Salamon György vett részt. A fenti verscsokor Pálfy (Putyu) István Ősz a parkban, Őszi eső és Hajnali őrjárat című festményeihez született

MAGYAR GRAFIKA**MÁTÉ LÁSZLÓ GYŰJTEMÉNYÉBŐL**

Gyűjteményének debreceni képzőművészek alkotta munkáit állította ki a Bakoss Kisgalériában 2009 tavaszán (a Költészet és Debrecen Város Napján)

Máté László műgyűjtő és műkereskedő. (Ő tette a rendszerváltozás után a várost a műkereskedelem vidéki fellegváraivá, és ma is animátora a grafikai árveréseknek, illetve a régiségvásároknak.)

2012. október 30-án újra a közönség elé lépett magángyűjteményének egy grafikára összpontosító szemléjével a VOKE Egyetértés Művelődési Központjában. A *Magyar grafika* című kiállításon a témák és technikák széles kínálatát láttuk: az akttól a bibliai illusztrációig, a tusrajztól az akvarellig, a magas, mély- és síknyomású sokszorosító grafikáktól a vegyes technikájú műveig.

Keresztelő Szent János
Molnár C. Pál fametszete

A kiállításon a következő alkotók művei szerepeltek: Aknay János, Ábrahám Rafael, Amerigo Tot, Balázs G. Árpád, Baráth Pál, Barcsay Jenő, Bazilides Barna, Béniy Árpád, Borsos Miklós, Burai István, Csergezán Pál, Csohány Kálmán, Deim Pál, Égerházi Imre, Erdős Tibor, Fátyol Zoltán, Félegyházi László, Gáborjáni Szabó Kálmán, Gonda Zoltán, Gy. Szabó Béla, Holló László, Joseph Kádár, Józsa János, Kass János, Kádár György, Kondor Lajos, László Ákos, Lukács Gábor, Menyhárt József, Molnár C. Pál, Móré Mihály, Nuridsány Éva, Pituk József, Plesniv Károly, Reich Károly, Schéner Mihály, Sennyei Oláh István, Subicz István, Szabó László, Szabó Vladimír, Szász Endre, Szennik György, *Szőnyi* István, Tamus István, Tar Zoltán, Varga József, Velényi Rudolf, Vincze László.

A KÉT TARCZY

Tarczy Péter és Tarczyné Borsó Éva képzőművészek kiállítása Balatonföldváron

A Bajor Gizi Közösségi Ház és Könyvtár Galériájában a múlt év november közepén nyílt meg a hajdúböszörményi művészházaspár kiállítása (mely karácsonyig volt látogatható).

A rajztanárként dolgozó Borsó Éva jó egy évtizede akvarellezi a balatoni, bakonyi és a somogyi tájakat. Több önálló tárlata után 2011-ben mutatkozott be először férjével közösen, Hajdúböszörményben. Tarczy Péternek az *Élet és Irodalomban* minden előzmény nélkül jelentek meg rajzai a '80-as évek végén, noha előtte évekig nem vett rajzotlat

kezébe. Néhai barátai – Demeter István és André Szabó – sugallatára kezdett el rendszeresen rajzolni-festeni. 2011-ben Kaposváron és Pécsen is bemutatkozott.

„S FINOM REMEGÉSEK AZ ERŐM.” Papp Károly grafikusművész újabb lapjaiból

A Csokonai Vitéz Mihály Szellemi Műhelyért „Élet-Fa” Közhasznú Alapítvány 2012. október 19. és november 20. között rendezte meg a Móré Mihály-díjas grafikus-

művész, Papp Károly kiállítását a debreceni Csokonai Házban.

Sokan örülnének annak, ha valóra válnának a tulajdonos, Ádány László belső-átalakítási tervei, s önálló teret kapna a képzőművészet, a zene és az irodalom – amint Papp Károly zenei és költészeti ihletű sokszorosító grafikai lapjain is szervesül e három terület.

FORRADALMÁR, PRÓFÉTA, MELÓS

Kondor Béla művészete a Modemben

1984 – a Magyar Nemzeti Galéria Kondor életmű-tárlata – óta senkinek sem adták kölcsön a Kiscelli Múzeumból a *Szettek bevonulása* című monumentális, eredetileg pannónak készült 2x4 méter nagyságú festményt – az most először hagyta el a múzeumot, s érkezett a debreceni Modem Kondor Béla-émléktárlatára, melyet november 4-én nyitottak, és 2013. február 17-ig látogatható. (December 12-én volt egyébként Kondor halálának 40. évfordulója, és a tárlat zárónapja egyúttal a művész születésnapja.)

Kondor Béla: Faliszekrény
(1969; olaj, fa; magántulajdon)

A kiállítás a legfontosabb grafikai sorozatait és kevésbé ismert alkotásait gyűjtötte egybe (mintegy 70 grafikát, 30 festményt). Mint Hornyk Sándor vezető kurátor jelzi (www.modemart.hu): a tárlat célja egyrészt a kondori komplexitás eszmei és anyagi dimenzióinak megjelenítése, másrészt a „Kondor-jelenség” újraértékelése, az értelmezés és kontextualizálás igényével – a forradalmár, a próféta és a melós szemüvegén keresztül. „A prófétákkal együtt vacsorázó és szocialista Dürerként forradalmakat karcoló Kondor Béla máig legendás művész, sokan a Kádár-korszak egyik legjelentősebb alkotójának tartják. A hátrahagyott művek és a legendárium alapján egy *‘uomo universale’* (...) alakja körvonalazódott róla”.

A tárlat a nagyobb grafikai sorozatok (*Dózsa, Blake, Madách, Dürer*) mentén vázolja Kondor témáit, intellektuális rétegeit, természetesen a főművekkel együtt (*Szettek bevonulása, Darázskirály, Savonarola, Szent Péter és egy nő*), illetve a kevésbé ismert munkák társaságában (*Gyilkosság az olimpián, Kivégzés, Afrika-antológia*). Az eszme- és művészettörténeti párhuzamok érzékeltetése végett tűnnek föl Schongauer, Dürer, Rembrandt, Barcsay vagy Csernus művei is.

A Modem együttműködő partnere a Magyar Nemzeti Galéria volt, a kiállított képek a következő intézményekből és galériákból származtak: Budapesti Történeti Múzeum Fővárosi Képtára, szentendrei Ferenczy Múzeum, miskolci Herman Ottó Múzeum, Kieselbach Galéria, Petőfi Irodalmi Múzeum, székesfehérvári Szent István Király Múzeum, Szépművészeti Múzeum, győri Xantus János Múzeum (valamint az Antal-Lusztig-gyűjteményből és további magángyűjtőktől).

*Így jár minden próféta (Dózsa-sorozat),
1956, rézkarc; Magyar Nemzeti Galéria*

Gyilkosság az olimpián, 1972, vegyes technika; magántulajdon (jobbra, középen)

A reprodukciók forrása: www.modemart.hu

KOR/LÁTÁS/OK. VITAFÓRUM MŰ- ÉS MŰVÉSZETI KRITIKA HELYZETÉRŐL

Tóth Dénes, Szénási Miklós és jómagam (Varga József fotóján) a még álló Holló László-émlékiállítás terében, a debreceni Kölcsey Központ Bényi Árpád Termében

november 14-én vitattuk meg a műkritika aktuális kérdéseit és lehetőségeit. Az autentikus kritika ma csupán rétegfórumokat tud a magáénak; csak közhelyekhez és maszlagokhoz juthat a szélesebb publikum – panaszoltuk. Pedig a kritika feladata az (is) lenne, hogy megtanítsa látni a közönséget.

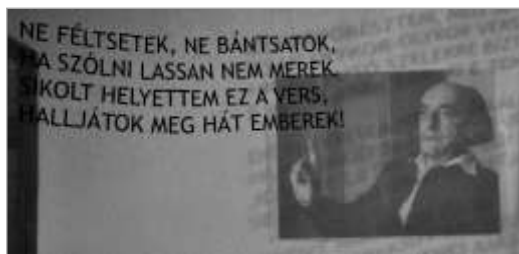

A „látni tanítani” egyúttal azt is jelenti, hogy a kritika fölfedi: a mű nyitott, és a befogadó beléphet annak értelmezési terébe – akár az Eco szerinti nyitott mű három szintjét tartva szem előtt. A kortárs művészetnek ugyanis már nem egyetlen meghatározott jelentése van, hanem végtelen számú lehetséges interpretáció létezik. E szerint (mint ahogy Kelemen János összegez) a kortárs mű lehet eleve befejezetlen, „mozgásban lévő”, s a befogadónak a művésszel együtt kell megalakotnia az érvényes jelentést; másrészt a fizikailag befejezett művek új viszonylatokat teremtenek a műélvezés folyamatában; végül az alkotás lényegi nyitottsága azt feltételezi, hogy mindegyik műnek végtelen, új életet adó olvasata lehetséges.

Mindezek a színházban, zenében, irodalomban, filmben, képzőművészetben egyaránt érvényes megállapítások (ezeket a területeket képviselték a meghívott, gyakorló kritikusok is). Némi remény azért van az internetes médiakörnyezetben a korok és látások korlátainak lebontására – eme összefüggésre apellált a vitafórum címe: korok, korlátok, látások szabályozzák a korlátást –, nevezetesen: a közösségi média, mint részvételi médium, aktivizálhatja a véleményalkotókat, noha önmagától nehezen tudja bárki fölfedezni, hogy klisékben gondolkodik.

„A FÉNY HÁTÁRA VESZ ÉS FÖLEMEL” – KISS TAMÁS OTTHONAI

*Kiss Tamás költő
születésének centenáriumi
emlékkiállítás:*
2012- október 27. – 2013.
január 13.
(Debrecen, Medgyessy
Ferenc Emlékmúzeum
Kortárs Művészeti Galéria)

Reveláció Árkádiában címmel jelent meg Fazakas Gergely Tamás kritikája a Kulteren (www.kulter.hu). Ebben írja a következőket:

A tér „tüllépett az írói, művészi emlékprojektek gyakori életrajz-központúságán, s a szövegeket állította a centrumba. A fény és az árnyék játékát, kép- és szövegíró erejét használva olyan rend jött létre, amelyben a versek maguk (cím, keletkezési idő és kötetbeli kontextus nélkül), vagyis inkább magukban állnak. Nem is állnak, hanem hullámszövegnek az anyagon, a falra vetülnek, egybemosódnak, kitakarják egymást: ahogy a színes reflektorok megvilágítják és árnyékban hagyják, vagy az erős izzók már-már láthatatlanná teszik a fényes anyagra nyomott szövegüket.

(...) A látogató nézőpontjától függően a versek (szinekdochikusan: az életmű) megvilágítottak vagy beárnyékoltnak látszik. Ezt az oszcillálást középpontba állító, alaposan kiérlelt koncepció azonban úgy hagyja háttérben az életrajzot, hogy mégis lehetővé teszi Kiss Tamás személyiségének finom megjelenítését. Mert bár a kiállítás valóban nem az életút kronológiai rendjére koncentrál, s a függönyanyagra rányomtatott családi képek szereplői és eseményei (Kiss Tamás fotóalbumba készített, saját képaláírásaival együtt), a szó szoros értelmében, homályban maradnak és nehezen láthatóak-olvashatóak. Ám a termet végigjárva, s az obscurus (elsötétített – lásd még rejtett, titkos, zárt) szobácskáig (camera) sétálva úgy tűnik, hogy végigkövethetjük egy látását elvesztő (másfelől: reflektorfényben sosem élő és alkotó) mester életútját.

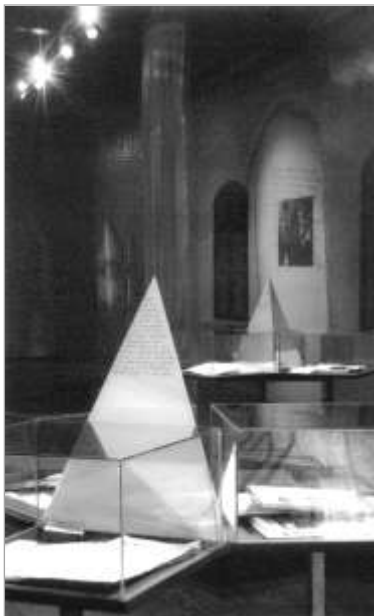
Szintén a kiállítás által középpontba helyezett szövegek megtervezett kavalkádjába kerülnek bele Kiss Tamás más írásai. Személyes noteszei, hevenyészett feljegyzései, költészetről vallott gondolatait egy diák irodalomfüzetének fogalmazási gyakorlataiként, illetve az azokat javító magyartanár korrekcióiként imitáló mondatai (...) Re-veláció: a velum, a függöny fellebbentése: így láthatjuk a Kiss Tamás-verseket a lecsüngő lepleken és – részben ezeken keresztül – a falon.”

Fotók: Lukács Tihamér
(Déri Múzeum)

Szabó Anna Viola, a kiállítás egyik rendezője kiemeli (*Valami a fényről, az árnyékról, a kiállításról* című írásában, mely a centenáriumi emléktárlathoz készült, szintén általa szerkesztett füzetben jelent meg), hogy a verset állítva középpontba, a kiállítás a látogató szubjektív és intuitív „verstopasztalásához” a látványt kínálja segítségül. E törekvéssel megfelelően követi a Déri Múzeum rendezése is a Petőfi Irodalmi Múzeumban már több alkalommal sikerre vitt látványközpontú koncepciót, miszerint az irodalmi, költői szöveg képként történő megjelenítése – például az adott szerzőre jellemző költői alakzatok vagy ikonotextusok életre keltésével –, noha részben átkontextualizálja az eredeti művet, mégis az életmű teljesebb és koherensebb megéléséhez és megértéséhez vezethet el. Kiss Tamás esetében a fényszimbolikához fordultak a rendezők, az ugyanis költészetében és világszemléletében is hangsúlyosan jelent meg, ugyanakkor a fény jelképezi Kiss Tamás ars poétikus vállalásainak egységét: a hit és a tudás, a ráció és a tisztaság egymást feltételező és egymást kiegészítő jelenlétét.

„A kiállítás a fény által megvilágítja, de nem értelmezi, nem magyarázza az életművet utólagos, külsődleges vagy irodalomtörténeti szempontok alapján, s kontextusként is csak saját közegét kínálja, a verseket önmagukban, önmagukért mutatja fel – írja Szabó Anna Viola. – Arra biztat, hogy Kiss Tamás tanári ars poeticájának megfelelően, a látogató hagyja a lelkét a művek által megrezdíteni, az átélés során a költeményt önmagában mintegy újraalkotódní. Abban bízunk, a költővel, hogy a vers, mint önálló létező, majd otthon is bekopogtat, hogy továbbgondolásra késztesse: a múzeumi élmény felébreszti a vágyát a magányos versolvasásnak is.”

„A VERSEK MÉLYEBBEN VANNAK,
MINT A SZAVAK. A KÖLTÉSZEZ
NYELVE NAGYON KÖZEL ÁLL
A SZERETETHEZ.”

„A költészet végső soron
az emberekben való hitre épül,
s kesergő, gyötrődő, istenkereső hit
nélkül léte szinte lehetetlen.”

„HA VERSET ÍRTAM,
MINDIG AZ OTTHONT KERESTEM.”

„A versek kitöltik életem hézagait.
Belső egyensúlyérzetemet
adják vissza.”

(Részletek Kiss Tamás vallomásaiból)

ÜNNEPI CD: HANGFOGÓVAL

Kiss Tamás születésének centenáriuma adta az apropót a 2012-ben a jogelőd okán szintén jubiláló, 60 évvel ezelőtt alapított Kartonpack doboz- és nyomdaipari társaság számára, hogy díszdobozban jelentesse meg azt a kis verskötetet, mely a mellette lévő cd-n hallható Kiss Tamás-verseket tartalmazza.

A lemezen Kiss Tamás saját verseit olvassa, melyeket még fia, Kobzos Kiss Tamás rögzített 1987-ben Szigetmonostoron. Kobzos Kiss Tamás édesapja általa megzenésített verseit éneklí (közreműködik: Csörsz Rumen István dudán) – a felvételek egyébként korábbi két cd-jén, a 2000-es *Főnix és Bárány*, valamint a 2008-as *Nem megyek én innen sehova* című lemezekon voltak hallhatók.

A kis könyvecske tehát „szövegkönyv”, a hangzó anyag írásos változata – olyan versekkel, mint a *Bolond Istók tűnődése*, *Debrecen*, *Kölcsey háza*, *Bujdosó dal*, *Reggeli ima* vagy a címadó *Hangfogóval*. A kiadó, a Kartonpackot igazgató Tóth Gábor fölteszi bevezetőjében a kérdést: Miért fontos a digitális anyag nyomtatott formában való közglése? Ironikus, ám sokatmondó a válasza: férjen oda a mobiltelefon mellé, legyen bármikor elővehető a zsebből. A „túlterhesült tudatlanságból” ugyanis talán épp egy vers segítségével csöndesedhetünk a bölcsességhez.

„HOMOKBA TEMETETT MŰLT” – A DÉRI MŰZEUMBAN

Az új időszak kiállítás első részében a múzeumalapító, Déri Frigyes által gyűjtött különleges óegyiptomi tárgyak tekinthetők meg.

A látogatók megismerkedhetnek az egyiptomi halotti kultusz eszközeivel és szimbólumaival: sírfeliratokkal, áldozati tárgyakkal, szobrokkal és amulettekkel, s a mintegy háromezer éves múmiákkal. Fotók, poszterek, 3D-s képek és egy kisfilm segít bemutatni a múmiákat vizsgáló orvostudományi kutatásokat, melyek első

eredményei szintén itt láthatók. A kiállítás második részében a debreceni Református Kollégium hajdani földrajz-természettanára, Kovács János (1816–1906) közel 160 évvel ezelőtt megtett egyiptomi utazását ismerhetjük meg. A számos néprajzi és természettudományi műtárgy mellett például olyan relikviák révén, melyeket az egykori utazó hozott magával a Nílus menti országból.

(A kiállítás április végéig látogatható – a felvételeket Lukács Tihámér készítette)

ALKONY

A FIGURATÍV FESTÉSZET NEMZETKÖZI TENDENCIÁI A MODEMBEN

Részlet a debreceni Modem 2012. október 7. és 2013. február 3. közt látogatható időszaki kiállításának ajánlásából:

Az *Alkony* című tárlat napjaink neves és izgalmas festőinek munkáit hozza egy fedél alá, ráadásul az alkotók többsége még sohasem állított ki hazánkban. A tárlatra a világ minden tájáról, összesen 9 országból, félszáz galériából és magángyűjtőtől érkeztek képek (28 művész 106 festménye, melyek biztosítási összértéke meghaladta a másfél milliárd forintot). „A tárlat a világvége mítoszokat és a bizonytalanságot a festészet nyelvén tematizálja, a koncepció inspirációjaként pedig Isaac Asimov 1941-ben írt *Alkony* című elbeszélése szolgált. A művészeti projekt februárban utazik tovább Prágába, a Rudolfinum Galériába.

Az *Alkony* kurátora Jane Neal angol művészetkritikus a tárlatot 5 szekcióra osztotta: *Megtört táj és torz szépség, Portréfestészet – az identitás keresése, és ami mögötte rejlik, A sötétség leple alatt, Festészet és mozi, Vészterhes otthon.*

FOTOGÁFIAI KÍSÉRLETEK 2012*Mű–Terem Galéria;**2012. november 17. - december 15.*

A *Fotográfiai kísérletek 2012* című kiállítás céljaként azt fogalmazta meg a galériát működtető Modem, hogy bemutassa a debreceni és a városhoz kötődő kortárs fotó- és képzőművészek legújabb alkotásait, melyek – szakítva a hagyományos fényképezéssel – a technika és fényérzékeny anyag határait feszegetve mutatják be legújabb műveiket. Így a nemes eljárások és az analóg fotográfia mellett jelen lehettek a tárlaton a digitális technikával készült legújabb művek is.

A debreceni fotográfia (országos viszonylatban is) mindig élen járt a kísérleti fényképezés területén. A Mű–Terem Galéria őszi kiállítása – melyen 21 fotográfus mutatkozott be – kísérletet tett arra, hogy bemutassa: a kortárs debreceni fotóművészek méltó követői a 45 évvel korábban a hazai fényképezésnek lendületet adó *Műhely '67* törekvéseinek.

Fent: *Máthé András:*
Önarckép /
a nehéz élet nem könnyű
Balra, lent: *Bartha-Tóth*
Alexandra: Törékény

A SZIMBOLIZMUS állt a Debreceni Fotóklub 2012. őszi műhelyfoglalkozásainak középpontjában. Előadások hangzottak el a zenei, képzőművészeti, irodalmi és filmes szimbolizmus témájában, s év végi pályázatuk is ehhez kapcsolódott.

Máthé András fotóművész, a 2011-ben 80 éves Debreceni Fotóklub vezetője, a Grafikusok Ajtósi Dürer Egyesületének tagja fotografiai tárlatát rendezte meg novemberben a DRHE Bakoss Tibor Kisgalériája

AKTUS

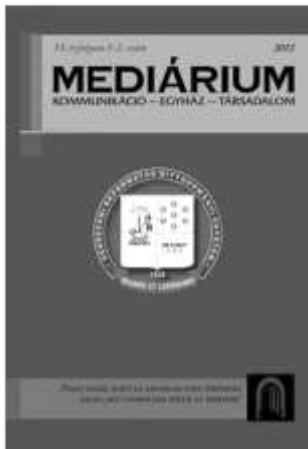
Szeidl Mariann fotográfus kiállítása Debrecenben

Szeidl Mariann (aki Debrecenben végzett kommunikáció szakot) életének két értelmét látja: a fotózást és a családját. Mégsem a „családi” képek foglalkoztatják (noha *Érintések* sorozata a növekvő élet örömét, s „esküvői” fotografái az ünnep pillanatok észrevétlen hétköznapiságát, olykor profán voltát ragadják meg) – a decemberi, az Élettudományi Galériában rendezett debreceni tárlata a rítusokról, a játékról és önismeretről szól. A gép előtt átváltozó emberekből nem az érdekl, hogy mivé szeretnének változni, hanem arra: mi a létezésényegük az átváltozás leple mögött. A tárlat címe akt- vagy erotikus képekre utal (s lelünk is munkái közt ilyeneket), mégis a fényképezés aktusáról szól inkább a kiállítás.

Ahogy az alkotóban költészet lesz az „időben megdermesztett pillanat”, s ahogy emlékké válik a fény vagy a sötétség, a bőr vagy smink, a ruha és a meztelenség...

*SZEIDL MARIANN
képeiből*

MEDIRÁRIUM – 2012/1–2.

KOMMUNIKÁCIÓ – EGYZHÁZ – TÁRSADALOM

*A Debreceni Református Hittudományi Egyetem
Kommunikáció- és Társadalomtudományi Inté-
zetének folyóirata; Főszerkesztő: FEKETE KÁROLY*

Alább a LICIAM MÉDIAPORTÁL folyóirat-ajánlóját közlöm (<http://www.licium.hu/muvelodes/az-uj-mediariumrol.html>)

Miért van szükségünk az olvasásra? – teszi fel a kérdést a *Fórum* rovat nyitó tanulmányában, az olvasásra nevelés aktuális kérdéseit és válaszait taglaló írásában Németh Nóra Veronika, vizsgálva

egyebek között azt, hogy milyen hatások befolyásolják az olvasóvá válást. Az értekezés konklúziója szerint az olvasási magatartás nem csupán a családban dől el, más szocializációs közegek is jelentősen befolyásolhatják a könyvekkel való kapcsolattunkat. A Bocsi Veronika – Karasszon Dezső – Pusztai Gabriella szerzőhármas *Zeneértő hallgatók a felsőoktatásban* című elemző tanulmányának fontos tanulsága a tömegkultúrához sorolható zenei műfajok és a komolyzene fogyasztása közötti távolság. A szerzők következtetése szerint a karok és intézmények közötti eltérések a zenei kultúrában arra hívják fel a figyelmet, hogy az így szerzett tudáselemek és viselkedési minták eloszlása nem esik egybe a karok presztízsének alakulásával.

Az *Örökség* rovatban Kovács Ábrahám a debreceni új ortodoxia tovább élését elemzi – a 19. századi magyar református teológiai és egyházi életben mind a Tiszántúlon, mind az országos egyházban meghatározó szerepű – Csiky Lajos (1852–1925) belmisszió-teológiai elképzeléseiben. A szerző az analízise nyomán úgy véli: „Nem túlzás azt állítani, hogy a magyarországi egyházi lelki megújulásban jelentős szerepe volt Debrecennek, amit az egyháztörténet-írás elfelejtett. Bár az egyesületi jellegű belmissziói mozgalom később Budapesten bontakozott ki a leglátványosabban, Debrecen egyértelműen megelőzte a pesti ébredést mind az új ortodoxia megjelenésével, mind a gyakorlati missziói munkák egyházközségekbe beépítésével.”

A *Szemle* rovatban Arany Lajos *Líráközpontú műnem-integráció, több műfajúság és kifejezőerő* címmel Juhász Ferenc költészetéről értekezik *A Pegazus istálló* című új versgyűjtemény fényében. Németh Gusztáv a *Tisza István és emlékezete* című tanulmánykötetet recenzálja, mely kiadvány az egykori miniszterelnök születésének 150. évfordulójára jelent meg. Oláh Róbert Szögi László: *Magyarországi diákok németországai egyetemeken és akadémiákon (1526–1700)* című könyvét

ismerteti. Fekete Károly *A világ képétől a világgépig* címmel két, 2012. évi adventi meditációját adja közre: Aknay János festőművész Bakoss Tibor Kisgalériában rendezett kiállítását és az ünnepi hangversenyt köszönti.”

A karácsonyra megjelent *Mediárium*-kötetet a Debreceni Fotóklub egykori és mai tagjainak munkáiból válogatott fotográfiák illusztrálják. A 80 éves fotóklubot bemutató albumot magam ismertettem a folyóirat végén, illetve még egy, részben fotográfiai témájú nagyobb tanulmányt adtam a *Mediáriumnak*. A *Műhely* rovatban olvasható tanulmány – *A fotográfia és a halál. Ekphraszisz és képi illokúciós aktus Kosztolányi Dezső A csúf lány című tárcanovellájában* – a címben megjelölt összefüggést, az író és a fotó kapcsolatát, illetve a művet elemezve utal Kosztolányi szemléletének modernségére, gondolkodásának aktualitására.

A következő lapokon ennek a tanulmánynak a középponti témához szorosabban kapcsolódó részleteiből kínálok egy újraolvasott összeállítást, folytatva egyúttal az előző folyóirat-számokban megkezdett fotográfiai tanulmányok sorát.

lícium

A *Néző • Pont* médiapartnere a LÍCIUM MÉDIAPORTÁL, főszerkesztő: ARANY LAJOS. A portál archívumában egyaránt fellapozhatók a *Mediárium* és a *Néző • Pont* korábbi kötetei.

*Világ-kép
Vadász György (1953–
1985) 1975-ben készített
fotográfiája*

KÖZELÍTÉSEK A FOTOGRAFIA ÉS A HALÁL KAPCSOLATÁHOZ
Kosztolányi Dezső A csúf lány című tárcanovellája alapján

Az 1910-ben született Kosztolányi-novellában „a csúf lány” a halott hűga fényképét küldi el a sajátja helyett. Mivel a szövegre (az ismeretlen levelezőpartner, egy erdélyi fiatalember egy fotót kér a lánytól) egy kép a válasz (a lány elküld egy fotót, amiről a másik azt hiszi, hogy valóban őt ábrázolja), fölmerül a kérdés, hogy vajon egy képpel lehet-e hazudni, vajon a kép vagy a szöveg önállítása az erősebb-e. A csúf lány pedig a szöveggel sem mond igazat (arról ír, hogy éjszakába nyúlóan zongorázik, ezzel szemben a varrógép zakatolása tűnik olykor zongoraszónak számára), a hazugságként elküldött kép viszont, paradox módon, igazolni látszik a szöveg hazugságait. Amennyiben „a hazugság a nyelv rendeltetésével való visszaélés”, amint azt Frenyó Zoltán írja, úgy az igazság tagadásaként küldött kép önmagában nem számítana hazugságnak. Mivel azonban a kép egy verbális kontextusban nyeri el az értelmét, a hamis képi reprezentáció még súlyosabban mond ellent az igazság kényszerének, mint amikor a lány azt hazudja, hogy zongorázik. Kosztolányi alapkérdése ellenben nem az, hogy „a csúf lány” helyesen cselekszik-e vagy sem. A novella a csúfság és a boldogságvágy disszonanciájára is rávilágít (a jó és a rossz közötti választás milyensége pedig éppen ennek a disszonanciának a következménye).

A csúfság nem más, mint tagadás „a szépség affirmatív voltával szemben”, ösztönözve „az észlelés és az értelemadás szüntelen megújulását” – fogalmaz Bónus Tibor a *Pacsirta* című Kosztolányi-regényről szóló tanulmányában (*A csúf másik – szégyen és részvét*), s az értelemadás pontosan a részvétben, a másikkal történő azonosulás aktusában érhető tetten. Csakhogy, *Pacsirtával* ellentétben, nem „a csúf lánnyal” való azonosulás késztetését érezzük: a tárcanovellában „a csúf lány” önmaga iránt érez részvétet, és azonosulása a halott hűgával történik meg. A részvét és azonosulás egyik alapfeltétele ugyanis valamilyen hasonlóságelv fölfedezése, ami a családi, vér szerinti „hasonlóság” formájában eleve adott, ám az olvasó azzal a problémával szembesül, hogy amikor a halott élőként kezd viselkedni (a lánytestvér a fénykép, a halott édesapa hátrahagyott tárgyai révén; Albert, a fiútestvér a halott édesapjukkal, „a csúf lány” a halott lánytestvérükkel azonosul), az élő szükségszerűen halottá változik.

A csúf lányban – mely a mintegy másfél évtizeddel később, 1924-ben született *Pacsirta* motivikus előzményének tekinthető –, a fénykép reprezentációs, helyettesítő szerepén túl, szimbolikus formában a fotográfia és a halál képzetkört is megjeleníti az író. Belting szerint a halál elválaszthatatlan a maszktól, és a Kosz-

tolányinál is jellemző névadás (mint egy sajátos maszk) jelentéstani összefüggései a név által tételezett identitás elhajlásaival utal egy másik – a névjelentést megsemmisítő – létezésminőségre. Azzal, hogy Kosztolányi „a csúf lányt” Bellának (Szépnak) nevezi, a név és az identitás elhajlásával előrevetíti a szereplő önmagában való megsemmisülését is.

(...) Kosztolányi talán épp azért hajszolta annyira a szépséget, mert az életet, a létezést eredendően tragikusnak látta. A halállal – ha csak átmenetileg is – egyedül a szépség képes szembeszállni. A csúfság pedig nyilvánvaló föladata ennek a harcnak. A csúfságról nem beszélni, tapintatosnak lenni, egyúttal azt is jelenti, hogy nem mondjuk ki a halál tényét. A szembenézés azonban elkerülhetetlen. Bella is szinte tobzódik a csúfságban, az önkínzó szembenézésben, ahol – legalábbis önmagával szemben – immár nincsen helye a tapintatnak. Bella majdnem boldog volt az önkínzásban, szembesülve saját arcával, csúfságával, igazságával. Ugyanakkor „boldogtalannak érezte volna magát, ha így hirtelen megszakad az ismeretség” az erdélyi fiatalemberrel.

Ekkor döntött úgy, hogy befejezi a levelet, majd „kinyitotta a szekrényt, kivette belőle a húga fotográfiáját, s hirtelenül becsúsztatta a borítékba. A halott kislány fotográfiája még most is üdén ragyogott”. Ez a mozzanat is arra utal, hogy a fotó „nem (vagy nem feltétlenül) arról beszél, *ami nincs többé*, hanem csak arról, *ami egészen biztosan volt*” – idézhetjük Roland Barthes megállapítását. Nem valamilyen nosztalgikus (hiánykitöltő) emlékezésre készíttet, hanem bizonyosságot ad a kép, a jelenlétet igazolja, ténymegállapító ereje van.

A hamis reprezentáció ténye nyilvánvalóan sokkolja az olvasót, ez a hatás ugyanakkor összetett élmény- és képzetstruktúrából fakad. A fénykép általában magát a *személyt* helyettesíti, itt azonban a személyt egy *másik* személy, Bella húga reprezentálja. De nem egyszerűen a testvér, hanem a testvér *fényképe*, ráadásul a *halott* húga fotográfiája. A csalás többszörös. Négy fokozatban történik meg az átváltozás: személy helyett egy másik személy, az élő helyett egy halott, másik személy helyett annak fényképe, a halott lány helyett az élő fénykép. Már nem a valóság, csupán egy emlék, a múlt egy kimerevített, vissza nem hozható pillanata, melyen – mivel a személy időközben meghalt – szükségszerűen ott kell lennie a halál jelének is. „A Fotográfiával belépünk a *lapos Halál* birodalmába” – fogalmaz Barthes, s ez azt is jelenti, hogy a halotról készült kép nem egyszerűen azt bizonyítja, hogy az illető (valamikor) élt, de azt is üzeni, hogy „az ő halála után az én halálom következik”.

A *csúf lány* keletkezési idejével egybeesve jelent meg *A szegény kisgyermek panasza*i című versciklus, melynek képi építkezésére is jellemzőnek tarthatjuk a fotografikus módszert. A *Fényképek* az élőket és halottakat egyaránt megidézi.

„Csak képek. /Az élőkéi mind barnák s nevetnek. / De a halottakéi oly meredtek. / És kékek” Mozdulatlanná merevedik a holtak képe, a kékség pedig az emlék fiktív időbeli távolságát érzékelteti. Ez a távolság és kékség – a fotográfia és a halál összekapcsolása – bukkan föl a hátrahagyott versek *Mint a magnézium...* kezdetű, 1932-re datált darabjában is. „*Mint a magnézium, amelyet éjszaka / gyújt meg a fényképész, úgy ég a holdvilág*”. Ebben a szinte vakítóan éles emlék-föltündöklésben szakad ki a költőből a sóhaj, halott édesapját idézve meg. „*Jajjaj, édesapám, / halott édesapám, egyetlen, igazi / férfitrokonom te, aki úgy szeret-tél, / ha most látnád engem (...) / Jaj, hogyha most látnád / elmúlt életednek fájó maradékát, / s amint közelednél a túlsó oldalon, / végtelen-ismerős / acél-kék szemekkel lassan, szomorúan / rám tekintenél*”.

Bella nézőpontjából látva a képet, az ekphrasziszban (a szöveg által reprodukált és konstruált képalakzatban) keveredik a leírás és a személyes asszociáció. Kosztolányi leírásában már ott van a fotográfia és a halál kapcsolatának minden antropológiai vonatkozása, és a Flusser-féle ablakmetaforát is előre jelzi: „Volt benne valami távoli és ködös. Egy emlék, amely itt maradt tőle, de ez az emlék az évektől és a bánattól megszépült, és az arc sápadt lett, a kezek szinte törékenyek, a haj nehéz és szomorú. Nem is arckép volt ez, de egy templomi ereklye. Egy szelíd és fehér kísértet néz ki így a túlvilág ablakából. (...) Csak a halottak fotográfíája ilyen. Azok, akik így néznek, hamar meghalnak”.

Már nincs mit tenni, a kép a borítékban, a boríték feladva, Bellát halott húga fényképe helyettesíti. Az erdélyi fiatalember egy halott fényképét nézve próbálja maga elé képzelni Bellát, a zongoránál ülve. „Ez az arckép most lázakat kelt egy idegen ember vérében. Egy erős száj távol csókokkal borítja el. Nem is tudja, hogy egy halottat csókol. Érezte a lehelete forróságát, a szenvedély nyálát, hallotta a becéző szavakat”. Bella nézőpontja egyúttal Bella képzelete, a megöregedett és elhervadt arcképet élővé varázsolta. „Mily szépnek is tetszett a terv, hogy egyszerre belenyúl az életbe, az arca kiszínesedik, és a föld atomjait táncra serkenti. A halott föltámad”. (...) Bella mintegy eggyé vált halott húga fényképével, a neve összeforrott a testvére fotográfíájával.

Bella boldogságát a csalódott fiútestvér is észrevette, aki úgy érezte, hogy fölbomlott a másik nem gyűlöletében fakadt szövetségük. S itt Albert nézőpontjából látjuk a lányt: „A nénje ravaszsága sértette. Epésen figyelte, amint hazajön, és önelégülten ül a vacsorához. Kétségtelenül megfiatalodott, Néha már majdnem bájos is. Világoskék ruhát hord. Nem áll rosszul neki”. Mikor egy nap Bella nyitva felejtette a szekrényét, Albert fölfedezte a leveleket, s végképp elárulva érezte magát. Egymásnak estek, néma tusakodással (amiben mégis volt valami állatias vadság), mocskos szavakkal... – és Albert ekkortól gyakran kimaradt megint.

Szerelmes lett, amit egy rózsaszínű szegfű („a végzetes szegfű”) jelzett. Bella írt a hivatalnoknak, hogy küldje vissza az arcképet, mely megviselten érkezett meg, árnyékká fakulva, gondolatá halványulva.

„Bella nézte az éjet, és nyugodtan és szomorúan úgy érezte, hogy ez az utolsó. A többi már szürkeség lesz, por és szél, unalom és ásitás. Csak egy szegény bolond írja még leveleit egy halotthoz, amelyekre sohase kap választ.

A szekrény előtt állt. A fotográfiának egy kis fehér oltárt polcolt a tiszta ruhák-ból, s odatette a régi helyére.

Majd elővette a saját arcképét is. Ez ő. Egészen ilyen. Csakhogy igazán látja magát. Ormótlanul áll egy virágos váza mellett. A fehér ruha reflexében kétszer olyan szélesnek látszik.

Megtörölte a képet. Gondosan lefújta róla a port. A lámpa elé tartotta.

(5) Aztán csendesen odaállította a halott arcképe mellé”.

A rövid bekezdések, a rövid mondatok a feszültséget fokozzák, a novella utolsó, ötödikként megszámozott része pedig egyetlen mondat: a halott és az élő arcképe egymás mellé került a polcra. Ez szimbolikus cselekvésként azt jelenti, hogy Bella is halott, hogy nemsokára meg fog halni. (...) Már nemcsak a halott húgot, de Bellát is „megjelölte” a halál. A *Nyugat* 1936-os Kosztolányi-émlékszámában írta Török Sophie: „Mennyit gondolt a halálra, mennyit kutatta, kereste, boncolta a halál vad játékának rugóit! Akit megjelölt a halál, annak társául szegődött, elkísérte, ment utána hűségesen, fokról-fokra lefelé, leste és figyelte, hátha felfedez valamit, valamit a borzalmas rejtélyből...” Akár egy fotográfus, aki nem a halottat akarja lefényképezni, hanem megragadni az életből azt a pillanatot, amely magába sűríti a meghalás folyamatát, nem stúdiumot végezve, a valóságot nem átala-kítva, hanem megállítva azt a felkavaró rádöbbenés előtt.

Az egymás mellé állított két kép végül egyszerre mutatja be a novellában a stúdiumot és punctumot – Barthes szerint a stúdium „nyomatékosítva transzformálja a valóságot”, nem bontja szét, nem teszi bizonytalanná; a punctum azonban megállít, felkavar, beszél. Kosztolányi Bellájának fényképe abban az értelemben stúdium, hogy bemutatja, amint „ormótlanul áll egy virágos váza mellett”, és „a fehér ruha reflexében kétszer olyan szélesnek látszik”, ám abban az értelemben punctum, hogy azt is üzeni: Bella meg fog halni. A két fényképben, egyszerre, egymás mellett van benne az Idő múlása a punctum megállító döbbenete – Barthes szavaival: „ez halott, ez meg fog halni”.

Belting kép-antropológiai gondolatmenetéből világossá válik a képek útján szerzett mediális tapasztalat kettős karaktere. Az ugyanis „abban a tudatban gyökerezik, hogy saját testünket használjuk médiumként, hogy belső képeket hozzunk létre vagy külső képeket fogadjunk”, ugyanakkor: „a halott elvesztett

testét egy képre cserélte be, amivel az élők között maradhatott”, s immár a korábban médiumként viselkedő saját testről alkotott kép a másokkal való kommunikáció médiuma lesz. A fotográfia (mint testről alkotott kép) szintén rendelkezik azzal a természetes kompetenciával, hogy az olyan helyeket és dolgokat, amelyek „idővel veszendőbe mennek, az emlékezetben tárolt és az emlékezésben aktivált képekké változtassa és ilyenekként őrizze meg. Az idő múlása és a tér elvesztése ellen, melyet testünkön tapasztalunk, képekkel védekezünk. Az elvesztett helyek mint képek testi emlékezetünket (...) átvitt értelemben vett helyekként töltik ki. (...) Ebben az átvitelben a világot megtestesítés által reprezentáljuk, amelyet emlékezetünkben levő képekként birtoklunk. A tapasztalat és emlékezés közötti csere egyben a világ és kép közötti csere is. A képek ettől fogva részt vesznek a világ minden új észlelésében”.

Bella csúfságával szimbolikusan elveszített tere és ideje ellen egy olyan képpel „védekezik”, mely egy valóságosan elveszített időt és teret (halált) reprezentál, így az ő sorsa is megpecsételődik. „Az idő tartalma a halál által már birtokba vett emlékképben válik végérvényessé” – írja Belting, amire Susan Sontag úgy válaszol, hogy ezt az emlékképet a fénykép tárgyiasítja: annak feltalálása óta „a fotográfia a halál kitartó társa”. A „valóság” – melynek megítélése a fotó esetében még összetettebb kérdés, mint más képi ábrázolásoknál – már pusztán a megörökítettség tényétől is átalakul.

Bellát önmaga tükörben látott, visszataszítóan csúf képe és a halott húga fényképe egyszerre készítette a saját testétől való menekülésre. Látszólag a képet ruházta fel a hatalommal, hogy „a test nevében és a test helyett lépjen színre”, ezzel azonban – s kiváltképp akkor, amikor visszakérte a fényképet, illetve, amikor a saját élő és a húga halott képét egymás mellé helyezte – újraalkotta a „*halál idejét*”.

Barthes az elhunyt anyja fényképeit nézegetve próbálta meg visszaidézni a még élő asszonyt, de a fénykép nem adott biztos támpontokat, csak a képben rejlő történelem (a kép azt bizonyítja, hogy az illető már az előtt is élt, hogy ő megszületett volna). Ha valaki úgy hal meg, hogy reprodukálta magát gyermekében, egyúttal meg is haladta önmagát, léte már nem értelmetlen. Meglepő a Barthes-i gondolatmenet: „... én, akinek soha nem volt gyermeke, betegségében saját anyámat szültem meg”.

Bella, akit a sors arra kényszerített, hogy talán ő se reprodukálhassa magát, a levélkapcsolatban önmaga utódja helyett, a fénykép révén, „megszülte” saját, halott hűgát. S miként Barthes is ezt olvasta ki a Téli kertben készült fényképből, úgy Bella számára is ezt a kérdést válaszolta meg a nyitott szekrényajtóban egymás mellé polcolt két fénykép: „Nem maradt más hátra, mint hogy várjam teljes egyértelmű halálom”.

Mintha ugyanazt üzenné Kosztolányi is több mint egy évszázad távolából, amit a kortárs fotóesztétika filozófiai nézőpontja érzékeltet, nevezetesen François Soulages: „Lényegét tekintve a fotográfia kevert, mivel a visszafordíthatatlan és a befejezhetetlent kapcsolja össze”. Bella, a „csúf lány”, végeredményben nem más tehát, mint az életben lefényképezett halál?

Siegfried Kracauer 1963-ban, a fotográfiáról értekezve írta, hogy a fotó relatíve teljesebb képet ad a megtörtént dolgokról, mint a dolgokra való emlékezés, mert a fotóval összehasonlítva, az emlékezés feljegyzései hézagosak. Egy már meghalt ember esetében a fotó egyre kevésbé vonatkozhat közvetlenül az „eredetire”, évről évre csökken ugyanis a jelértéke. Az ember vonásai e szerint nem is a róla készített képben, hanem „egyedül a ’történetében’ őrződnek meg”.

A „csúf lány” hűgáról nem rekonstruál önálló történetet a novella. Nem tudjuk, milyen volt az élete, a leírás csak arra utal, hogy Bella sóvárogva nézi a „távoli és ködös” mintegy templomi ereklyévé szépiült emléket az évek távolából. Úgy tűnik, a lány története egyenlő halálának tényével, azzal a megörökített mozdulattal, ahogy „ül a széken, mentegetőzve és szerényen, a tárgyakhoz alig érve, pillantása már egy búcsútekinetet, egy átutazó vendég nézése, aki félti filigrán tagjait, üvegcsontjait, és integet az itt maradóknak, hogy nemsokára elmegy innen, átadja a helyét nekik, és elröpül.”

Jean A. Keim *A fényképezés és a halál* című, 1971-es tanulmányában evidenciának tekinti, hogy a fénykép maga is eleve a halál szimbóluma. Claude Roy egyik esszéjére hivatkozik (az 1969-es *Fotómágiára*), amikor azt írja, hogy egy kép nem mindig csendélet, de mindig a természet egy fajta halála (franciául a csendélet a *nature morte* kifejezés, mely szó szerint *halott természetet* jelent, s az első rögzített képek is, például Niepce, majd Daguerre felvételei, csendéletek, metszetekről készült fénynyomatok, illetve természeti látképek voltak). A fénykép által rögzített pillanat befejezettségében paradoxonnak tűnik, hogy épp „egy halott pillanat” hivatott arra, hogy felidézze az élet, annak halála után.

Belting szerint ugyanakkor a képek mindig „ott nem lévő holtakként jelennek meg a szemünk előtt”. Az élőket is arra készítetik a képek, vélekedik a szerző *Képanthropológiájában*, hogy meneküljenek a testüktől. Bella, az „életben lefényképezett halál” sorsának tragikuma az, hogy nem a halála után emlékeztet majd az egykor volt élőre, hanem már az életében emlékeztet a halálra. – Ez a „csúf lány” igazsága, és ettől az igazságtól lesz szép a történet, ezért nevezheti Kosztolányi is a lányt Bellának, azaz: Szépnék.

LÉPCSŐK

Kocsis István Tamás fotográfiához

I.

Szavakat gyűjtök minden fokon,
mondatozok a fordulóban.
Motozok visszhangzó lépteket,
látom a bazalt-éneket;
látok angyalt a kőhajóban
s arcmásomat az oszlopokon.

II.

Belekopott az idő a kőbe,
a fény a foszló szemfedőbe;
ráhajlik egy árnyék a nőre,
s a nő fogan bele az őszbe.

III.

Hull,
levél hull,
hang hull, fény gyúl,
fűl, süvít... – És reszketsz,
villám szavára vetsz
keresztet, kőkapu-mély
csönd, nehéz és nyirkos
máz a bőrön, ezüst palást
a szuroktetőkön... Huzat
mutat utat, rés hol van,
Hold hol van, lépcsők
hol vezetnek föl
az égbe, hány vasorrú vágy
és mennyi dadogó ígélet,
hány lépés kell még
a reményhez.

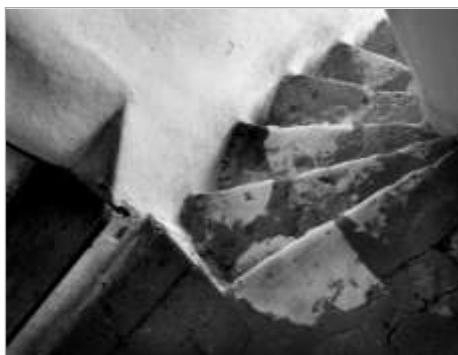

IV.

Lépcsők, fények, bölcsők.
Tölgy, márvány, gránit grádusok.

Bölcsőfény-lépcsők.
Rózsafény-tölgyek.
Fénybölcső-léptek.
Rózsaringó fények
égnek.

Araszolnak sorban s láthatatlanul
a csillagfohászú mágusok.

V.

Keserű nyirkot
viola hajnalokon
sírnak a kövek.

VI.

Kutya vonít,
nő sír,
férfi fáj.
Hallgat, leül.
Legbelül talán a semmi.
Hogyan kell oda menni?
Hány fok,
hány forduló,
hány hiány?
Mennyi a nincs?

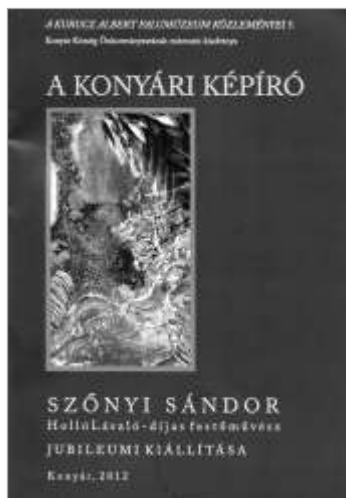

RÉNYI KRISZTINA Ferenczy Noémi-díjas grafikusművész kiállítását rendezte meg 2012. december 14-étől a székesfehérvári Vörösmarty Színház Forrás Galériája. Eddig több mint 60, gyermekeknek és felnőtteknek szóló könyv, verseskötet jelent meg illusztrációival. A kiállításon látható akvarell, olaj és vegyes technikával készült művek a magyar és a külföldi népmesék világába vezetnek.

Tűzsárkány – Rényi Krisztina illusztrációja Feuer Mária Sárkánymese című könyvéhez – e munkával 2003-ban nyerte el a párizsi „Oktogon” Grafikai Nagydíjat.

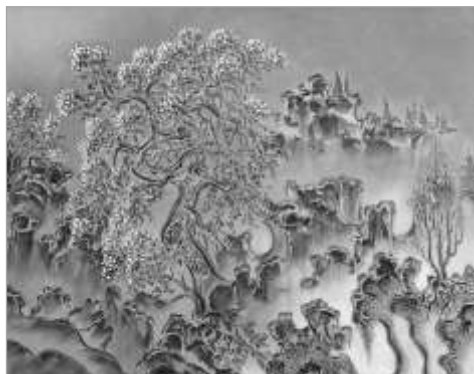
A „KONYÁRI KÉPÍRÓ” – Szőnyi Sándor jubileumi Holló László-díjat kapott

A 70 éves Szőnyi Sándor visszatekintő jubileumi, konyári kiállításán vehette át a Holló László-díjat; majd a legújabb (az elmúlt öt esztendő) festményeiből Debrecenben a DOTE Elméleti Galéria rendezte meg a művész születésnapjára tartatát, december 9-étől.

A falumúzeum ünnepi kiadványa

*Jobbra lent: Derengés (2008)
Szőnyi Sándor festménye*

Volt szerencsém mindkét kiállítást megnyitni (sőt, a *Néző • Pont* 2012. novemberi kötetében megjelent, Szőnyi Sándor művészetét bemutató esszém napvilágot látott *A konyári képiró* című kiadványban is, melyet a Kurucz Albert Falumúzeum Közleményei 5. köteteként Bihari-Horváth László szerkesztett). Mintegy két évtizede követem figyelemmel Szőnyi munkásságát, de az újabb képek számomra is sokrétű jelentésmezőre nyitnak rá.

Legutóbb azt állapítottam meg, hogy az elmúlt fél évtizedben született művek a lélek madártávlati perspektívájából tekintenek szét egy tágabb értelemben vett szülőföldi gazdagságon, mely nem a konkrét földrajzi helyekben jelenik meg, inkább a boldog önfeledtség megnyugvásában járja be az összegyűjtött szépséget. Ezzel együtt az utóbbi sorozat (melynek reprezentatív műveit láttuk a debreceni szemlén) a letisztulás, illetve a megújulás korszakát jelzi. A lélekföldrajzi fókuszpontokat a művész a tér helyett az idő horizontján jelöli ki. Az elindulás menekülés a bizonytalan és embertelen jelenből – ugyanakkor az esztétikai mellett morális célzatú: Szőnyi festészete a szépségrendbe, a szakrális meghatározottságba és a harmóniavágyba való menekülés megfogalmazása.

„Természeti tájai asszonyok, ifjak, érettek, teltek s méltóságos örök-asszonyok. A '90-es évtizedben a feszültséget a férfioldal szorongása és hősteremtő kultusza adta, most a teremtőerő női oldala kap főszerepet. A festő a tájakba fogalmazza megtartó és csodateremtő nőképét. Fekete rózsájából így lesz hársfatündöklés, akácvirághó-hullás, szirteken nyíló remény, barack- és cseresznyevirágzás.

A művész azt mondta nekem, hogy amikor Erdély hegyeit járja – s innen ered ez az új festőszemlélet is –, már nem a fák érdeklik, mint korábban. S továbbgondoltam megjegyzését: már valóban nem a fák, hanem a virágok. S nem a virágok, hanem a virágzásban lévő növekedés. Már nem a virágzó fákat látom, hanem a virágzást, a virágságot: mint amikor a lélek-zet bontja szirmait.

Szőnyi Sándor új festményei gyönyörű levegővételek.

*Szőnyi Sándor olajfestménye:
Ünnep (2008)*

KITABEL PÁL SZOBRÁT AVATTÁK A DIÓSZEGI SÁMUEL BOTANIKUS KERTBEN

Juha Richárd szobrászművész, a debreceni Kós Károly Művészeti Középiskola művésztanára munkáját, Kitabel Pál mellszobrát (*a képen, jobbra*) az eredeti tervek szerint 2010. május havában szeretnék volna fölavatni az intézmény botanikus kertjében. A megvalósítás odázódott, az avatás azonban végül megtörtént: a fagyálló kerámiából készülő portré immár a kert szoborparkját gazdagítja.

De ki is volt Kitaibel? Mit kell tudnunk róla? – tette föl avató-emlékező beszédében Tihanyi György. Kitaibel Pál (1757–1817), a botanika linnéi korszakának kimagasló magyar képviselője, a kémia és a botanika egyetemi tanára, messze földön ismert természettudós, polihisztor volt. Őt tartják a magyar természetszeretet legnagyobb apostolának, a magyar flórakutatás első klasszikusának, a bio-geo-kémia és a balneológia megalapítójának, nem utolsósorban a botanika máig is felülmúlhatatlan hazai művelőjének.

„A Diószegi Sámuel Iskolai Botanikus Kert e szobor felállításával méltó emlékhelyet kíván létrehozni a kiváló tudós tiszteletére, akire méltán büszke nemcsak a magyar természettudomány, de az egész magyar nemzet. 2010 a biodiverzitás éve. Ennek apropóján is emlékezhetünk arra a tudósra, aki a Kárpát-Pannon régió ritka és gazdag flórájának megismerésén fáradozott, fajok sokaságát fedezte fel, és hívta fel a figyelmet e természeti kincs egyediségére, mindenáron való megőrzésére. Kitaibel, kertünk névadójának, Diószegi Sámuelnek kortársa volt. Hatást gyakorolt rá a református lelkész Diószegi és a költő, Fazekas Mihály fűvészkönyve. Jól ismerte a művet, hiszen a helytartótanács őt bízta meg a fűvészkönyv bírálatával. Ekképpen vélekedett róla: 'Diószegi Sámuel böszörményi prédikátor birtokában van a botanika magyar terminológiájának'.

Aligha létezett nagyobb elismerés Diószegi számára, mint ami Kitaibel szájából elhangzott, hiszen Kitaibel munkásságát ekkor már Európa-szerte ismerték. A botanikus kert akkor töltheti be igazán hivatását, ha őrzi a nagyhírű elődök szellemiségét, és méltó emléket állít tudományos munkásságuknak” – fogalmazott Tihanyi György.

A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM HÍRLEVELÉBŐL

CÉZANNE ÉS A MŰLT HAGYOMÁNY ÉS ALKOTÓERŐ.

Korábban is (2003–08 között) jelentős kiállítások keretében vizsgálta a Szépművészeti Múzeum a 19. század nagy alakjainak munkásságát, a modern művészet kialakulása szempontjából meghatározó sajátosságait (Monet, van Gogh, Hodler és Moreau). A 2012 októberében nyílt – és február 17-ig látogatható – kiállításon Paul Cézanne életművét és múlthoz való viszonyát tekintették át.

Mintegy száz Cézanne-festményt, rajzot, akvarellt, illetve 16–19. századi mesterek műveit (festményeket, szobrokat, gipszmásolatokat, metszeteket, illusztrált könyveket) mutat be a kiállítás. Paul Cézanne bonyolult alkotó: „Az impresszionizmusból valami szilárdat, állandót akartam csinálni, olyat, mint a múzeumok művészete” – vallotta.

Állandó látogatója volt Aix-en-Provence múzeumának és a Louvre-nak. Metszet- és reprodukciógyűjteménye, gipszkollekciója művészetének állandó ihletforrása volt. Pályáját – melynek alakulását követi a kiállítás – antik, reneszánsz, manierista, barokk és romantikus előképek használata kísérte végig.

A Geskó Judit kurátor rendezte budapesti kiállításához más múzeumok és jeles magángyűjtemények mellett párizsi (d'Orsay, Louvre), bázeli (Kunstmuseum, Bevelergyűjtemény), zürichi (Kunsthaus), angliai (National Gallery, British Museum), milánói (Galleria d'Arte Moderna), moszkvai (Puskin Múzeum) és amerikai (a New York-i Metropolitan, a bostoni Museum of Fine Arts, a chicagói Art Institut) kölcsönzött műveket.

Reprodukciónk: Cézanne Önarcképe

RODIN ÉS A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM – (2012. december 6 – 2013. március 3.)
A Szépművészeti Múzeum 1906-os megnyitása előtti években a múzeum gyűjteményeinek kialakítására felhatalmazott szakértő stáb nagy erőfeszítéseket tett az új intézmény európai rangú műtárgyanyagának kialakítására. Az ekkori vásárlások közül fontosságában és nagyságrendjében kiemelkedik a modern kor legnagyobb szobrásza, Rodin öt szobrának a megszerzése, közvetlenül a művésztől.

Az 1900–1901-es szerzeményezés kezdeményezője és lebonyolítója a párizsi világiállításon hivatalos kiküldetésben lévő muzeológus, Térey Gábor volt, akinek a szobrászhoz írt leveleit a párizsi Rodin Múzeum archívuma őrízte. Ezek és a Rodin Múzeumban található más levelek, illetve a Szépművészeti Múzeum irattárában őrzött, eddig publikálatlan dokumentumok alapján a teljes szerzeményezési folyamat végig követhető.

Az anyagot később az 1968-ban vásárolt *A csók* című szobor egészítette ki. A gyűjteményben lévő Rodin-szobrok még soha nem voltak együtt kiállítva. Most a hat szobor (s néhány később megszerzett metszet) egyidejű bemutatása mellett a kiemelkedő történeti értékű levelezést is publikálja a kiállítást kísérő katalógus. A múzeum tulajdonába került szobrok legújabbán végzett technikai analízise abban segített, hogy a lehető legtöbb részlet kiderülhessen egy-egy mű (néhány esetben közvetlenül a múzeum megrendelésére történt) elkészítésének körülményeiről. Az *érckor* című gipszszobor (*kis reprodukciónk*) röntgenfelvételei megmutatják, hogy különleges és ritka technikai eljárással készült öntvényről van szó.

Sikerült felkutatni egy felbecsülhetetlen értékű, eltűntnek vélt dokumentumot. Térey és Rodin levelezéséből kiderül, hogy a magyar muzeológus javaslatára a szobrász egy nagyobb méretű dedikált fotót küldött *Az örök tavasz* című művéről az akkori kultuszminiszternek, Wlassics Gyulának, hogy fölkelte szobra iránt az érdeklődését, s rávehető legyen annak megvásárlására. A fotót a miniszter egyik késői leszármazottja megőrizte. Az újonnan feltárt dokumentumok és az előkészületek kapcsán végzett friss kutatások értékes információkat kínálnak a Szépművészeti Múzeum gyűjteményében lévő Rodin-művekről.

(A kiállítás 2013. március 15. és június 16. között a balatonfüredi Vaszary Villában látható.)

KÉT ÉV UTÁN ISMÉT EGYÜTT LÁTHATÓ DEBRECENBEN A KRISZTUS-TRILÓGIA

Kétévnyi távollét után érkezett Debrecenbe Munkácsy Mihály *Golgota* című festménye, ezzel ismét együtt van a Déri Múzeumban a *Trilógia*. A három monumentális passióképet november 21-én mutatták be újra a nagyközönségnek.

BUKTA IMRE MÁSIK MAGYARORSZÁGA A MŰCSARNOKBAN

Bukta Imre – november 10-étől 2013. február 10-ig a Múcsarnokban látható – tematikus (a művész eddigi legnagyobb) kiállítása új installációkra és táblaképekre épült, melyekhez szervesen illeszkedtek az életmű emblematisz darabjai. Meghatározó témája a hagyomány átalakulása, a természet elidegenedése, az épített örökség enyészete és az erkölcsi értékek válsága; a társadalom peremén élő emberek mindennapos, kétségbeesett küzdelme egyéni boldogulásukért.

Bukta Imre: Táncoló cigányok

Lent, balra: *Béla fáccánnal*

Lent, jobbra: *Bótba ballagó ember*

Bukta művészi eszköztárában ugyanúgy találhatók jól beazonosítható, figuratív festészeti és grafikai motívumok, mint applikált tárgyak: betakarított termés, tők, kukoricaszár, farönk, láncfűrész, disznóvágó kés, elnyűtt konyhaasztal. Míg a régebben készült, fanyar ironia által uralt, jórészt konceptualista munkák szorosan kapcsolódnak a föld, a mezőgazdaság világához, újabban egy erős egzisztencialista alapállás érhető tetten, általánosabb érvénnyel jelenítve meg a sorskérdéseket.

Művészetében fölerősödött a melankolikus látásmód és a szakrális jelleg. Új képein élénk színekből építi föl a valóság szilánkokra, buborékokra szétdarabolódó fiktív látványait, sok-perspektívájú, bonyolult szerkezetű, de egyértelmű jelentést hordozó műveket hozva létre. Videó-installációi is egyre poétikusabbak: a filmi képsorok közérthető nyelven szólnak az élet banális (és végső) kérdéseiről.

MESÉS KÉPEK címmel nyílt meg KODAY LÁSZLÓ Csokonai-díjas képzőművész kiállítása november 30-án a csömöri Petőfi Sándor Művelődési Házban. Legújabb tárlatát január 25-étől rendezte a budapesti Centrál Kávéház.

SÁRKÁNYOK FÁJA

Talán az égig ér. Talán csak félig.
Talán csak tűz nyal végig, az ős falánk,
huncut álom. Talán csak ákombákom
ró sűrű lombot a vándor fákon.
Az én mesém is ez, talán telem
a nyárban: képtelen felem az éj falán.

ÉS A TEHÉN CSAK NÉZ

Tehénszemekkel falusi Héra
röppen föl a szív-szapora fára,
macskája nyelvén behemót béka
bámul szárnyas malacok hadára.

Felhőt legel a röfögő angyal,
minden domb királylányt temet alatt.
A tehén csak néz; nem érti, kancsal
szíveket mért rikat meg a fűzfalant.

(Koday László festményei)

A 19–20. SZÁZADI MAGYAR FESTÉSZET MESTEREI címmel rendezett (mások mellett Mund Hugó, Lotz Károly, Bozsó János, Holló László, Mikola Nándor, Domján József műveiből) kiállítást a budapesti Koreai Kulturális Központban a Koncz Művészeti Galéria Kft. A november 19. és december 7. közt látható tárlatot Feledy Balázs művészettörténész nyitotta meg. A megnyitón Majzik Edit, Jászai Mari-, Déryné- és Domján Edit-díjas színművész, illetve a Koreai Tengerentúli Kulturális Önkéntesek Táncsoportja működött közre.

TORONYNAPLÓ

AZ ANGYAL SUTTOGÁSA

(2012., Advent második vasárnapja)

REFORMÁTUSOK LAPJA

Amikor túl sokat beszélünk (vagy éppen hallgatunk) valamiről, azzal rendszerint problémánk van. Ha túl sokat beszélünk a hallgatásról: félünk meghallani a belső szavakat. Ha folyton az időt emlegetjük, rettegés tölt el, hogy valamiről lemaradunk, noha pontosan azért maradunk le emberi találkozásokról, mert nincs időnk rá. Nincs időnk várni. És e kijelentéssel az a probléma, hogy sem az idő, sem pedig a várakozás jelentésével nem vagyunk tisztában, s nem tudjuk a „nincs” szó jelentését sem.

Mostanában túl sokat beszélünk az angyalokról. Folyton-folyvást beléjük botlunk: a szerencsehozókba, a démonokkal hadakozókba, a szerelem angyalaiba, az angyalarcúakba, a filmek és fikciók fantáziaangyalaiba, a késő modern kor hőseibe (még a celebeket is angyaltulajdonságokkal ruházzuk föl, vagy fordítva). Az ember teremtette mindegyiket, egy sem igazi angyal. Nem hírvivők, nem isteni üzenetközvetítők, túl hangosak, csábítóak, túl emberiek. Aknay János Kossuth- és Holló László-díjas festőművész kiállításán Fekete Károly nem hiába emlegette nagy áldásként, hogy „az angyalok nem törődnek azzal, mit gondolnak róluk az emberek, hisznek-e bennük, vagy sem. Nem is törődhetnek ezzel, hiszen egész létük megbízatás.”

Valóban áldás, hogy az emberi viselkedés nem befolyásolja az angyalit. Az emberi viselkedés a maga lehetőségeit korlátozza azzal, hogy önmagát állítja mérceként, túlcivilizált hamis éthoszában egyre zsugorodik a kultúra értékracionalitása. Például azzal, hogy meglehetősen nagy lett mára az ember által keltett zaj. Olyannyira, hogy szinte elnyomja az igazi, a hírhozó angyal egyértelmű üzeneteit. Az ember által keltett zajban, az adventi vásári forgatagban, a sült hurka, kolbász és forralt bor, a kenyérlángos és lacipecsenye illatkorzó-kavalkádjában, importált

Ma nem lenne hír a médiában az Angyali üdvözet, mert Gábrriel és Mária találkozása teljes csöndben zajlott le – fogalmazott XII. Benedek pápa Advent második vasárnapjára szóló üzenetében. Ugyanezen a napon jelent meg a Reformátusok Lapjában (szintén a Megtestesülés üdvtörténeti mozzanatára utalva) Az angyal suttogása című, egy héttel korábban írott ünnepi publicisztikám, melyben a pápaihoz hasonló kérdést tettem föl: Mit látna vajon az eseményből a mai ember, meghallaná-e az angyal suttogását...

giccsparádé örvénylő szín- és formamámorában, ahol az ünnep szavait a cirkuszi kikiáltók kustolják ólomködös szögletekbe, megpróbálna suttozni az angyal.

Egyet kell érteniünk – ebben a szakrális kontextusban is – Umberto Eco korképével, aki a *Velinák és csönd* című esszéjében írta, hogy ott, ahol már túl nagy a zaj (túl sok az információ, melynek nagyobb része fölösleges, szemét), a lényeges mondanivalók átadásának legbiztosabb, leghatékonyabb formája a suttozás. Problémája volna az angyalnak az emberrel, ha nem az számítana, ami Istenküldöttségének lényege: maga az üzenet. Egy szakrális kommunikációs tanulmányban Quentin J. Schultze „Isten-problémáról” beszél. Ott említi, hogy azok, akik azért mondanak le a „Szent Másikról”, mert még soha nem tapasztalták, hogy szólt volna hozzájuk, nem veszik észre, hogy a saját maguk által okozott zaj akadályozza őket a hallásban.

S igen, a hallásban még a túl sok kép is korlátozza az embert. Nem létezik a Gombrich által emlegetett „ártatlan szem”. A képi fordulat, a képpé vált világ nem hagyja érintetlenül korunk tudósait. A kulturális antropológusok vagy vizuális kommunikációkutatók azzal is szembesülnek, hogy a képpé olcsósított világ nem alkot hiteles (biztonságos) világgépet. Már csak azért sem, mert minden megbízható világgép része egy szimbolikus tükör, amelyben nemcsak kívül, hanem belül is viszontlátja önmagát az ember, akár az áhítat, az ima helyzetében. Ám a tükröket is lefestik korunk PR szakemberei és kampánykozmetikusai – Ne hallj, ne láss, ne gondolkozz, ne érez, és főleg ne keress semmit, ami nem fogható meg saját két kezeddél...

Mit látna vajon a reklámszemű és sorozatfejű ember a képzőművészet által egyik legtöbbit földolgozott bibliai eseményből, az *Angyali üdvözléte*ből? Észrevenné-e, hogy a „gyümölcsoltónapi” bejelentés egylényegű a születés és megváltás üzenetével, mert a három elválaszthatatlan egymástól?

Az *annunciata*-képek azt hivatottak bemutatni, ahogy az Ige testté válik – Máriát is olvasó helyzetben találja Gábriel. Noha anakronisztikus az ábrázolás (hiszen Mária nemcsak Ézsaiás jövendölését olvassa, de a középkori meditációkat is; az angyal sok helyütt, a lilium mellett, az *Üdvözléte* szavainak szövegszalagjával érkezik), mit sem veszít kiteljesedő jelképiségéből. Ám a bulvárszemek hősangyalt s esendő Máriát keresnek a happy endhez. Zajos sztorikkal takarják el az Üdvösség Történetét.

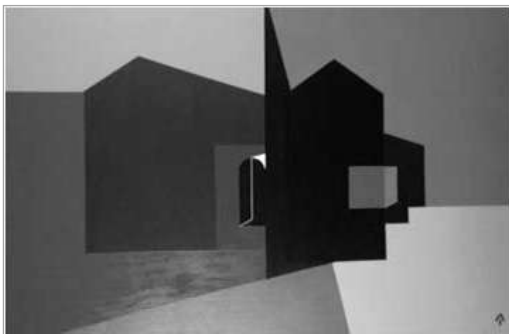
A várakozás helyzetének katartikus és megrendítően boldog, a félelmet a teljes elfogadássá alakító pillanata, amikor egyszerre betoppan a hírvívő. Mi tudjuk, hogy mire várakozunk. S hogy van időnk várni. Így a biztonság ölelésében, letisztogatva magunkról a hamis információszemetet, az angyal megértett suttozásában oldódik föl a csöndünk.

*Részlet M. Ötvös Tünde
Napfogó című mázas
kerámiájáról*

ÉGEN MENŐ SZÉP MADÁR

M. Ötvös Tünde keramikuskészítő karácsonyi (s januárban is nyitva tartó) kiállítását rendezte meg december 11-én a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Kölcsey Ferenc Tanítóképző Intézetének Művészeti Tanszéke az egyetem Bakoss Tibor Kisgalériájában. A művész a korai debreceni kerámia hagyományos forma- és motívumkincséből merít, melyet – egy magas szintű, szerves műveltség más anyagok (fa, fém, textil, csont) által is őrzött „dokumentumaként” – eglyenyegűnek tart a szakrális és profán tartalmakat egyként magába ötvöző ősi képírás megnyilvánulásával. Noha a szakrális és profán kiegészíti egymást, a jelhagyások híven tükrözik az élet szentségét a teremtéstől az utolsó átváltozásig. A kiállítást megnyitó Oláh Tibor fotóművész szerint M. Ötvös Tünde rokonszenves szerénységgel húzott valódi hidat „a talált és csinált törvényszerűségek közé... Biztos ítélőképességgel ismeri föl az Igazít, és legszebb tájai igazolják, 'beszéli' a régi nyelvet”.

TÖBB MINT 4 MILLIÓ FORINT LEÜTÉSI ÁRAT ÉRT EL a 10. Debreceni Jótékonyági Aukció, melyet az Immanuel Otthon fogyatékossgal élő fiataljainak munkába állását és munka-rehabilitációját segítő szervezett dr. Papp Gyula nyugállományú ezredes (Debrecen Város Mecénás-díjasa) 2012 decemberében.

Az árverésen – többnyire a művészek és gyűjtők felajánlása nyomán – 155 alkotás, összesen majd' 6 millió forint kikiáltási áron szerepelt, végül a művek mintegy 60 százaléka talált gazdára (a leütési ár összesen 4 millió 327 ezer forintot ért el).

(Képünkön Aknay János Emlék című festménye, mely 250 ezer forintért kelt el.)

TOMPA MIHÁLY EMLÉKOSZLOPOT

avattak 2012 szeptem-
berében a Putnok melletti
kis faluban, Gömör-sző-
lősön. Kövér József szob-
rászművész alkotásának
leleplezése után a
Gömör-kutató profesz-
szor, a héti születésű
Ujváry Zoltán – aki az

emlékoszlopot adományozta a településnek – bensőséges ünnepség keretében vette át a Gömör-szőlős Díszpolgára oklevelet és emléklakettet a polgármestertől.

GÖMÖRORSZÁGI ARCKÉPCSARNOK

A Hegyibeszédések Baráti Társaságának

Füzetei 15.; Írta és szerkesztette:

IMOLAY LENKEY ISTVÁN;

a portrékat rajzolta: REPITY ARANKA

Mohács, 2012.

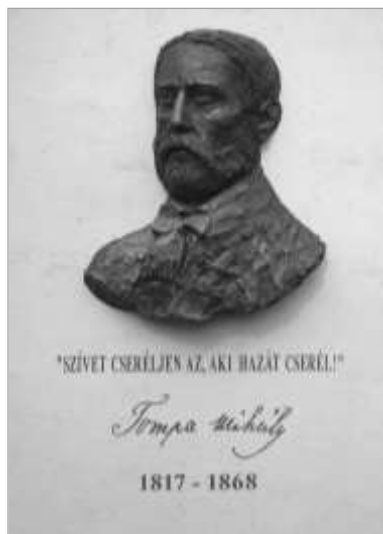
A *Gömöri Arcképcsarnok* (Pinacoteca Gömöriensis) címmel megjelent füzet válogatásába 12 pitt- és pasztelkréta rajz került 12 híres gömöri személyiségről. Mindegyiket a Gömöri Múzeum fennállásának 25. évfordulójára készítette el Repity Aranka grafikusművész. Ezt a 12 rajzot az állandó kiállításban mutatták be az évfordulóhoz kapcsolódó konferencián, s mintegy rendező vezető gyanánt állította össze hozzá (a Pro Gömör-díjas) Imolay dr. Lenkey István a mohácsi Hegyibeszédések Baráti Társasága gondozásában megjelent kiadványt. A szerző a történelmi Gömör vármegye kulturális örökségének kiemelkedő jellegét bizonyítandó válogatott olyan személyiségeket az arcképcsarnokba, akik a gömöri szellemiséget erősítették és megtartották azt gömörinek, még ha messze is kerültek e vidékről.

*„Lant és biblia e két szent barát”
– Repity Aranka exlibrise a 195
éve született Tompa Mihály
emlékére*

A portrék mellé rövid, lexikon-szócikk formájú ismertetőket kapunk, sorrendben *Blaha Lujza* színésznő, *Ferenczy István* szobrászművész, *Gyöngyösi István* költő, *Hatvani István* professzor, *Holló Barnabás* szobrászművész, *Madarász Viktor* festőművész, *Pákh Albert* író, szerkesztő, *Péczeli József* református lelkipásztor, publicista, tudományszervező, *Pósa Lajos* költő, szerkesztő, *Tompa Mihály* református lelkipásztor, költő, *Tompa Mihályné Soldos Emília*, *Tóth Endre* költő, népszínműíró pályáját, életútját ismertette.

„Szívet cseréljen az, aki hazát cseréli!”
Kövér József Tompa-domborműve a gömörszőlősi emlékoszlopon

Lenkey végül a Mohácson 1947-ben született grafikus Repity művészetéről ír. Szerinte „portréi a nyugalom mellett egy sajátos belső feszültségnek kifejezői, kapcsolatteremtés a múlt és jövő embereivel, ahol az alkotó önnön lelkéből és az ábrázolt személy lelkivilágából is megragad valamit, s így közelít az egyén sorsának, történetének megismertetéséhez”. A füzetben is megörökített – s Lenkey által a Gömöri Múzeumnak adományozott – portrégrafikák korabeli rajzok, metszetek, illetve festmény- vagy fénykép előképek nyomán készültek.

„A portrékon az arc anatómiájának pontos feltárására törekszik. Jól érzékelhető az arc és a lélek kapcsolatának kifejezése. Az egyén rejtett vagy szándékos kommunikációját a szemekkel s az arcon megjelenő mosollyal, a fények és az árnyékok kontrasztjával teremti meg” – írja Lenkey.

Szabó László István exlibrise Tompa Mihály születésének 195. évfordulójára emlékezve

A füzetről ismertető jelent meg a *Kisgrafika* folyóirat időközben napvilágot látott 2012/4. számában is (abban egyébként Lenkeynek egy vázlatos áttekintése olvasható a debreceni grafika és exlibris történetéről, a rézmetsző diákoktól a 2. világháborúig), Arató Antal recenziójához két Tompa-exlibrist közölt illusztrációként a folyóirat. Ezt a két könyvjegyet – Repity Aranka és Szabó László István munkáit – a *Néző • Pont* is megkapta közlésre. Mindkettőre Lenkey István adta a megbízást, ugyanazokkal a paraméterekkel, a költő születésének 195. évfordulójára is emlékezve. Tompának a *Pogány Karolinához* írott verséből emelte ki az alábbi idézetet: „*Lant és biblia e két szent barát*”, és mellékelte ama négy templom fotográfiáját, ahol a költő lelkipásztorként is szolgált.

A két alkotó mit sem tudott egymásról, olvasom a könyvjegyeket kísérő levélben, mégis rokon fölfogású, ugyanakkor teljesen egyéni munkákat készítettek. Szabó László István lapján (balról jobbra) a hanvai, a keleméri és a gömöröszőlői templom tornyai láthatók, Repity Aranka kisgrafikáján a hanvai, a keleméri és a bejei templomtornyok tűnnek föl (szintén balról jobbra).

**CSOBAJI ZSOLT SZAKRÁLIS
ÉLMÉNY-NAPTÁRA
A 2013. ÉVRE**

A Budapesten élő művész ünnepköszöntőjével együtt érkezett a falinaptár az év 12 hónapjára 43 festmény színes reprodukcióját adva, jellemző tematikáit sorolva egymás mellé. Így találunk beszédes példát a *Magyar tájak és városok a Párizs és Provence, a Kalotaszeg és Erdély* – benne az *Erdélyi templomok* –, valamint a *Csendéletek* sorozataira.

*Csobajai Zsolt falinaptára
(nyitólapon); a túloldalon
a márciusi oldal képei*

Csobaji Zsolt hónapos hangulatainak sajátja, hogy a képblokkokban harmóniákat és ellenpontokat, finom hangsúlyokat keresve futnak össze a látványemlékek és az áhítatból fakadó szakrális élmények, így a transzcendens szólal meg az épített világon s a természetén keresztül. Provence és Kalotaszeg posztimpreszionista és szecessziós varázsának létmódjai közös tövűek.

AZ ÉSZAK-BIHARI
MUZEOLÓGIAI
SZAKSZOLGÁLAT
KIADVÁNY-
SOROZATÁNAK ÚJABB,
2012. ÉVI FÜZETEI
KONYÁRRÓL,
LÉTAVÉRTESRŐL ÉS
HOSSZÚPÁLYIBÓL
(SZERKESZTŐ: BIHARI-
HORVÁTH LÁSZLÓ)

A Derecskei járás területén foglalkozik kismúzeum-fejlesztéssel az Észak-bihari Muzeológiai Szakszolgálat. Vezető muzeológusa, Bihari-Horváth László küldte el az általa írt és szerkesztett három kiadványt. Kettő már létező kiadványsorozatba illeszkedik, a harmadik egy új sorozatot indít el, de mindegyik a hitvallásos mottó jegyében született: erősítendő a helyi közösségek nemzeti identitását.

A ROZSNYAI GYŰJTEMÉNY. Vezető a gyűjtemény állandó kiállításához. A ROZSNYAI ISTVÁN MUZEÁLIS GYŰJTEMÉNY KÖZLEMÉNYEI I. A Vértesi Református Egyházközség múzeumi kiadványa. – A gyűjtemény megalapítása ritka esete a rendkívüli

értékű magánműkincsek közérdekű felajánlásának, egyúttal kiváló példája az egyházi muzeális intézmények megszervezésének, mely 2007-ben egy családi kezdeményezéssel vette kezdetét.

Az állandó kiállítás (a *Kárpát-medence kerámiaművészete*) mellett az anyag egy kalotaszegi tisztaszoba enteriőrt mutat be. A kiállítást 2010-ben adták át, az időszak kiállító-teremben negyedévente más és más néprajzi és képzőművészeti kiállítást rendeznek.

Az észak-magyarországi népi kerámiát jellemzően a sárospataki kerámia-kultúra képviseli a vértesi Rozsnyai-gyűjteményben

HOSSZÚPÁLYI FELEMELŐ SZÁZADAI. *Vezető a falumúzeum helytörténeti kiállításához. A Bódi István Falumúzeum Közleményei 5. Hosszúpályi, 2012.*

A Bódi István helytörténészről elnevezett falumúzeum 5 éve folytat településtörténeti kutatásokat. A feldolgozások ugyanebben a kiadványsorozatban jelentek meg, illetve a tárgyi eredményeket a *Hosszúpályi felemelő századai* elnevezésű kiállításon mutatták be. A füzet e kiállításhoz szolgál vezetőként, az ókori (korabronzkori) kultúrától kezdve, a Rákóczi-birtok időszakán, a betyárvilág emlékein, majd a falufejlesztés századán keresztül, napjainkig.

VÍZVÁLASZTÓK. *HAGYOMÁNYOS PARASZTI GAZDÁLKODÁS KONYÁRON ÉS A KÁLLÓMENTÉN. A Kurucz Albert Falumúzeum Közleményei 4. – Konyár Község Önkormányzatának múzeumi kiadványa, 2012.*

Konyár település gazdaságkultúrája az elmúlt századokban sokat változott, és mindközül a 19. század végi belvízrendezés volt a legjelentősebb, ez tette lehetővé a gabonagazdálkodás nagyarányú elterjedését a vidéken. A Kurucz Albert Falumúzeum kiállításán ennek a fontos tájatalakító, gazdaság-élénkítő jelenség hatását mutatják be a rendezők a gazdálkodás egyszerű tárgyi világán keresztül. A nyolc tematikus egység a hagyományos gazdálkodás egy-egy ágát (így a nád- és gyékény felhasználását, a kender termesztését és feldolgozását, a kapás-, kert-, szőlő- és borkultúrát) ismerteti.

SIVATAGI LÁTOMÁSOK – BESZÉLŐ FÁK. *Szilárd Klára* festőművész 42 olajképét és 6 akvarelljét mutatta be a szekszárdi Wosinsky Mór Megyei Múzeum (a kiállítás október közepén nyílt, és február végéig látogatható). Az 1921-ben Budapesten született művész 1951–93 közt Izraelben élt, majd hazatelepült. 1987-től hegesztett vasszobrokat is készít, e művekből szoborparkot létesített szentendrei kertjében. Hosszú karrierjének mindvégig visszatérő témája az ember és a természet.

A „700 ÉVES NYÍRACSÁD” ünnepi rendezvénysorozat keretében az Erdélyi Márta által vezetett LYRA Művészeti Csoport szeptember végén a nyíracsádi római katolikus templomban mutatta be a Mindszenty József bíboros hercegprímás, esztergomi érsek tiszteletére összeállított emlékműsorát.

Közreműködött: Kelemen Ágota és a fotót is készítő Andics Árpád.

BICENTENÁRIUMI TEMPLOMSZENTELÉSI ÉVFORDULÓ

Kórusok és néptáncgyűtesek fellépésével rendeztek ünnepi műsort 2012. november 24-én az Erkel Ferenc Általános Iskola aulájában az Újfehértói Magyarok Nagyszonyja Római Katolikus Templom felszentelésének 200. évfordulóján.

A bicentenáriumi templomszentelési ünnepségen ERDÉLYI MÁRTA mondta el Sík Sándor Hiszek című versét

*Fotó:
ANDICS ÁRPÁD*

FÖLDHAJÓ

*E. Lakatos Aranka
szobrászművész kiállítása
a debreceni Kölcsey Központ
Bényi Árpád Termében*

HAJÓZVA LASSAN HULLÓ...

Lakatos Aranka szobraihoz

Lebegve-zúgva, fent az ég
dalolja bronzok énekét.

Az elhagyott fészek zsarátnok-
bimbait szítják fürtös álmok.

Szárnyak susognak s szállnak
eretnek szirmai a nyárnak.

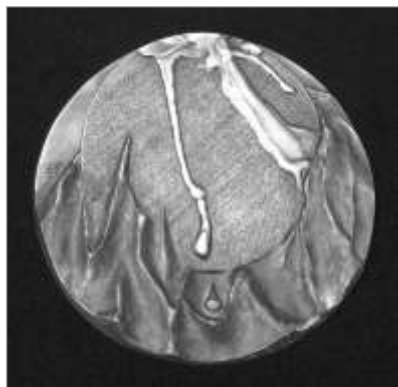
Gyúlnak homlokok és lelkek,
könnyű kövek énekelnek.

Hajózva lassan hulló tollpihe:
az éjt didergő vágynuk tölti be.

„Lakatos érmeken, kisplasztikákon mintázza légiés nőalakjait, gazdagon burjánzó vegetációját. Az örvényes-hullámzó víz, az állat és növényvilág két és háromdimenziós bronzain egyaránt jelen van. Emellett kisplasztikáinak jelentős része a legfontosabb emberi érzelmek megfogalmazása körül bolyong. A társkeresés, a barátság, a vonzások különféle formája manifesztálódik egy-egy munkáján.

(...) Az érem, a kisplasztika intímebb műfaja. Lehetőséget ad a művésznek arra, hogy szubjektívebb, személyesebb legyen, olykor egy-egy gondolatot több oldalról is közelítsen. Olyanok ezek a kis mesterművek, mint a szonettek; a művész legbensőbb érzelmei, vallomásai. Lakatos Aranka szinte a lélek apró rezdüléseit is képes egy-egy kis érmebe sűríteni.”

EGRI MÁRIA *művészettörténész*

A burjánzó gyökérszobor-létet, melynek archaikus labirintusába készül röppenni lélekvesztőjén az ember, már kiemeltük a folyóirat 2010. évi 30. kötetében (akkor írtunk a szobrászművész *Úton* című kiállításáról). Kháron ladikja omlik ki a ködből, a köztes lét és a bizonytalanság, a semmibe vetett remény hullámain. E túlvilági lélekvesztő evez vissza őslétéhez, és válik Földhajóvá, mely minden gyarló és szentséges vágyunknak edzett hordozója.

(E Lakatos Aranka művészetéről lásd: *Néző • Pont*, 2010/február–március, 30. kötet, 41–43. oldal)

LAPZÁRTA

VÁRKONYI KÁROLY GRAFIKUS-MŰVÉSZ születése 100. évfordulója alkalmából rendezett kiállítást a KLTE Baráti Köre Egyesület Debrecenben, a kampusz főépülete mögötti Élettudományi Galériában. A tárlat január 12-26. között állt nyitva. (E rendezvény volt a „475 éves a debreceni felsőoktatás” jubileumi év első programja. Köztudott: a debreceni felsőoktatást évszázadokon át egyedül az idén 475 éves a Debreceni Református Kollégium jelentette; a múlt évben volt 100 éve annak, hogy megszületett a kollégiumi bölcsőből a Debreceni Egyetem.)

A ZÓRÁD 100 MÁTÉSZALKÁN

Zórád Ernő (1911–2004) grafikus, festő, képregény-rajzoló, illusztrátor, karikaturista születésének századik évfordulóján indult el az a programsorozat, mely az egész életéről szeretne keresztmetszetet adni. Hatvan év a sajtóban, több ezer rajz, krocki, karikatúra, akvarell, képregény és illusztráció, diafilm került ki az alkotó keze alól. Ennek egy részét mutatja be a *Zórád 100* életmű- és vándorkiállítás (a sorozat korábbi állomásai a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátó-ipari Múzeum – Krúdy Ház, a Tabán Múzeum, Vác, Ipolyság, Gyula, Sóly és Vésztő voltak).

A Zórád-művek bemutatását folytató események idei első állomása a mátészalkai Szatmári Múzeum volt. Cservenyák László igazgató meghívásának eleget téve, január 14. és február 28. között látható itt egy keresztmetszet a jellemző lapokból.

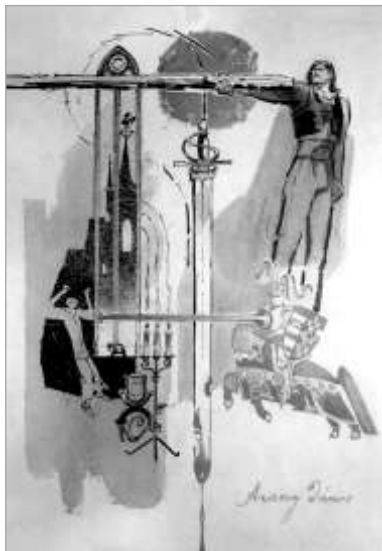

Zórád Ernő a művészeti nevelést a gyerekeknél kezdte (mesekönyvek, diafilmek), a serdülőknek történelmi és irodalmi képregényeket rajzolt, akvarelljeivel, varázslatos *Krúdy Kalendárium*ával és kivételes *Irodalmi Pantheon* sorozatával maradandót alkotott az irodalmat és művészetet kedvelők számára, illetve az idősebbekkel együtt emlékezett egy letűnt, szép világra a Tabán-képeken keresztül.

A képregény-műfajt előbb lenézte, csak kényszerűségből kezdett vele foglalkozni; ám miután felismerte, hogy „a képregény az alkalmazott grafika lehető legnehezebb műfaja”, annak talán leginkább elismert és legnagyobb hatású hazai képviselőjévé vált, nagy szerepe volt a művészi értékű

képregény kialakításában. Első munkája – egyúttal az első magyar szó buborékos képregény –, a *Winettou* 1957-ben jelent meg. Később néhány műve teljes füzetekben, akvarellel színezett, nagyalakú albumokban, egész oldalas festményekkel gazdagítva látott napvilágot; e füzetek – jobbára szintén irodalmi adaptációk és történelmi képregények – ma a gyűjtők féltve őrzött kincsei. Zórád alkalmazta először a kollázs-technikát, az védjegyévé is vált: a korhangulat megteremtéséhez metszeteket, fényképrészleteket helyezett el a rajzok között.

Zórád Ernő Krúdy-, Karinthy- és Arany-illusztrációi az Irodalmi Pantheonból

GAÁL ANDRÁS
csíkszeredai (s 2003 óta
Pannonhalmán is élő)
festőművész kiállítását a
múlt év novemberében
rendezte meg Győr-
Ménfőcsanakon a
Bezerédj kastély
(Stoller László felvétele
a megnyitón készült)

Az idén 77 esztendőes művész a múlt év májusában egyébként két alkalommal is bemutatkozott: előbb az *Erdélyi művészek Leányfalu* kiállítás-sorozat keretében a Leányfalu-Házban, tíz nap múlva pedig Marosvásárhelyen, a Bernády Házban állította ki újabb festményeit.

Gaál András: Elhagyott táj

Józsa Judit: *Prélude N° 11*
(24 préludes et fugues de J. S. Bach – gouache, vászon)

„... úgy éreztem, hogy Bach muzsikája összefüggésben állhat a tibeti mandalák komponálásával”

(Józsa Judit)

LÉLEKTÁNC FANTÁZIÁK

Arany prelúdók fészülik fejem fölött az eget.
A pillanat profán, ahogy ringó csipődre gondolk,
majd kegyes lesz minden. Olyan nemessé lesz a sár is,
mint fehér virágú kláris harangláb tölgyfa oszlopán.

Teleszívom a tüdőm a tiszta hanggal,
visszatartom lélegzetem, beleszédülök szinte
az égi rendbe. Könnyű lesz karom, s hogy ölelsz,
kobalt fűgáid hallgatom. Elringatózom a végtelenbe.

Ideszorult a világ félénk tenyerem alá,
ahogy megsimogatnám véle az ezüst levegőt.
A könnyem mályvapára. Háromszögek és körök
táncoló pereme között az Isten örök muzsikája árad.

A VILÁG 10. LEGDRÁGÁBB FOTÓJA LETT Moholy-Nagy László 1925-ben készült, *Fotogramm* című munkája. 1 482 500 dollárért (mintegy 320 millió forintért) kelt el egy New York-i árverésen.

A Sotheby's aukciósház decemberi aukcióján Henry Buhl *A Show of Hands* című fotógyűjteményét árverezték. Az emberi kezeket bemutató fotográfiák aukciója összesen 10,4 millió dollárt hozott. Moholy-Nagy munkája Herbert Bayer *Lonely Metropolitan* című, 1932-es fotómontázsával holtversenyben került fel a tízes toplistára. (Forrás: MTI; maimanohaz.blog.hu)

Serfőző Attila festményeihez

LÉLEKFONAT

„*Elhajt az égi kocsis*” – mondd.
Nézünk utána szelídek, bolondok,
egymást karolók-falók, egymás ölébe
valók, egymás hajába fúltak-dúltak,
lelkébe fontak, s olykor megvadultak,
kik félig gyönyörűk, félig holtak voltak...
Fütyörész fenn a cimbora, vakon tapod,
utolsó csillagod az ing alatt ragyog.

TENGELIC

Megáradt emléked; tarkóm alatt
zsiborogsz; mint sárt habzó patak
vadítod meg a lassú partokat.

Bús november szorítja torkomat,
amott még áldozódal fakad
egy kopasz nyír tövén: az ág sirat
tenyér teremtette lombokat.

A 75 ÉVES HÉZSÓ FERENC FESTŐMŰVÉSZ KÖSZÖNTÉSE

NÉPDAL

Virágom nyíló énekét
elfurulyázza a szél;
cseresznyecsókos álmait
megbabonázza az éj.

Virágom alvó szirmait
röpteti vércseszemem,
míg lánghal az alkony alján
tünde csikószerelem.

HORTOBÁGY ÜZENETE

Tulipán sas viszi hírül
betyár szívem merre jár.
Ráfekszik a levegőre
s napot játszik a madár.

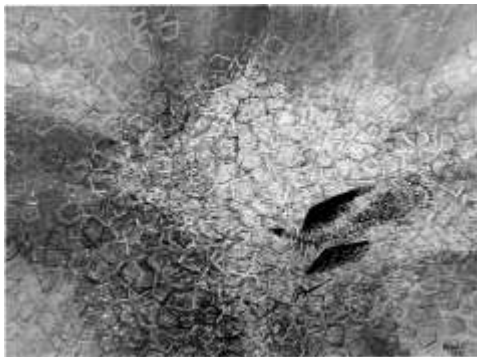
Skarlát hajnalt bököd izzón
szárnyaival, s tüzet nyel.
Menyegzőre készül az ég
gyönyörű-kék szívemmel.

*Hézsó Ferenc Munkácsy-díjas
festőművész 1938. január 26-án
született Hódmezővásárhelyen.
Ebből az alkalomból köszöntöm
képei mellé írt verseimmel.*

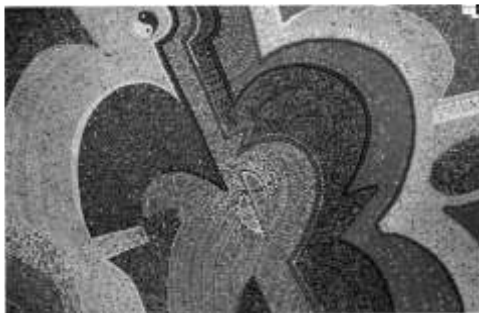
KÉK MADÁR

Láttam az eget, tiszta volt,
csak bennem volt még ott a folt,
magamba néztem, csillagot
hiába kerestem volna ott.
Elröpítettem hát madaram,
szerezze vissza a szavam:
ezüst-liliom ígéretem,
hogy megszentelem az életem.

SZÜLETÉS

Nap és a Hold, fekete–fehér,
szem és a szív, ököl és tenyér.
Hegedű szól és fű fuvoláz,
ereket éget a hajnali láz.
Táncol és sír a szeretóm,
fényt lehel át a levegőn.

HÉZSÓ FERENC festményei

Az előző oldalon: *Népdal; Hortobágy üzenete*

Fentről: *Kék madár; Születés; Vásárhely kővel van kerítve*

Új magyar aukciós rekordot érve el, 240 millió forint leütési áron kelt el a Virág Judit Galéria decemberi árverésén Csontváry Kosztká Tivadar „Traui tájkép naplemente idején” című festménye. A korábbi rekordot szintén egy Csontváry-alkotás tartotta (Randevű – 230 millió forint).

CSONTVÁRY KOSZTKA TIVADAR: TRAUJ TÁJKÉP NAPLEMENTE IDEJÉN

A kép több mint száz évig rejtve maradt a nagyközönség előtt. 2012 nyarán egy magángyűjtő kereste föl a galériát az évtizedek óta a családja birtokában lévő, s közvetlenül a Kosztká családtól kapott Csontváry-művel. A kép egyike annak az öt festménynek, melyet Csontváry Kosztká Trauban, a mai Trogirban készített még 1899 és 1900 között. Párdarabjai jól ismert magángyűjteményekben találhatóak, egy kivétellel, amely a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona.

A 100 millió forint felett értékesített magyar aukciós képek közül, a mostani Csontváry-művel együtt, összesen hetet kínált a Virágh Judit Galéria – Munkácsy Mihály: *Poros út* (220 millió Ft.), Csontváry Kosztká Tivadar: *Hídon átvonuló társaság* (180 millió Ft.), Munkácsy: *Alvó nagyapó* (180 millió Ft.), Munkácsy: *A baba látogatói* (160 millió Ft.), Gulácsy Lajos: *A púpos vénkisasszony régi emlékeit...* (120 millió Ft.), Gulácsy: *A boldond és a katona* (110 millió Ft.). Csontváry *Randevű* (230 millió Ft.) és Bortnyik Sándor *Lámpagyújtó* (170 millió Ft.) című képét a Kieselbach Galéria árverezte.

A DEBRECENI TAVASZI FESZTIVÁL ÉS TAVASZI TÁRLAT

RENDEZVÉNYEI MÁRCIUS 10. ÉS ÁPRILIS 11. KÖZÖTT ZAJLANAK

A KÖLCSEY KÖZPONTBAN, A FŐNIX CSARNOKBAN ÉS AZ APOLLÓ MOZIBAN.

Információk: www.fonixinfo.hu

A NÉZŐ • PONT TÁMOGATÓI ÉS ELŐFIZETŐI

KAPITÁLIS KFT. – Debrecen; KAPUSI JÓZSEF
BLONDEX KFT. – Debrecen; BODÓ ISTVÁN

HOLLÓ LÁSZLÓNÉ MAKSA OLGA – Debrecen
Déri Múzeum Baráti Köre Holló László Hagyományörző Tagozat – Debrecen
SER–MÜLLER KFT. – Debrecen, Hajdúböszörmény; SERFŐZŐ ATTILA
CEZE ÚT- ÉS MÉLYÉPÍTŐ KERESKEDELMI ÉS SZOLGÁLTATÓ KFT. – Debrecen; CZENTYE JÁNOS
DEBRECEN MEGYEI JOGÚ VÁROS KULTURÁLIS ALAPJA

Budapest – dr. Bolvári–Takács Gábor; Palásthy Lajos; dr. Soós Imre; dr. Szurmainé Silkó Mária; Szabó Magda Szellemi Örökségéért Alapítvány; Vas Attila és Vasné Tóth Kornélia; valamint prof. dr. Bánfi Tamás; Csobaji Zsolt és felesége; dr. Feledy Balázs; KBK Grafcaggyűjtő és Művelődési Egyesület; Magyar Táncművészeti Főiskola

Debrecen – dr. Bertha Zoltán; Cserép Zsuzsanna; Erdélyi Márta; Kémeri Zoltán; dr. Kövér József; dr. Kurucz Márta; Németh Rudolf és családja; Tamás-Kis Andrásné; dr. Ötvös László; Rózsa János és R. Poncz Mária; Szilágyi Imre és Sz. Kóczián Melinda; dr. Tóth Csaba professor emeritus; Ujváry Zoltán professor emeritus; dr. Virágh Mária; valamint Adány László; Bereczki Gizella; dr. Csohány János; Csokonai Ház – Csokonai Vitéz Mihály Szellemi Műhelyért „Élet-Fa” Közhasznú Alapítvány; Józsané Bíró Mária; dr. Juha Enikő és családja; Kármán József és felesége; KLTE Baráti Köre Egyesület; Korompai Balázs és felesége; Kós Károly Művészeti Szakközépiskola és Kollégium; dr. Lenkey Béla, Magyarné Ember Mária; Maksai János; prof. dr. Maródi László; Máté László; dr. Nagy Attila; Nagy Zoltán és felesége; dr. Papp Gyula; Piskóty Teréz; Sass Bálintné; Szabó András és felesége; UroPath Bt.; Varga József; Várkonyi Zsolt

Bakonszeg – Fenyvesvölgyiné Tóth Mária Zsuzsanna
Hódmezővásárhely – Hézsó Ferenc és felesége
Kisújszállás – dr. Kiss Kálmáné; Nagykun Hagyományörző Társulás
Komárom – Orbán Irén és Gazda Anna
Konyár – Szőnyi Sándor és felesége; Kurucz Albert Falumúzeum Művelődési Ház
Mályinka – dr. Szelekovszky Sándor és felesége
Mátészalka – dr. Cserenyák László; Sztalmári Múzeum
Monor – Koday László és felesége
Pannonhalma – Gaál András és felesége
Párizs – Józsa Judit, Józsa Mónika
Szekszárd – Szabóné Papp Ibolya; Illyés Gyula Megyei Könyvtár
Szentendre – Aknay János

valamint: Érd – Skornnyák Ferencné Turner Zsuzsa; Gömörszőlős – É. Kovács László és családja; Gyula – Póka György; Hajdúböszörmény – Andorkó Mária; Formula Holding Kft., Hajdúböszörmény Város Önkormányzata; Illyés András; Molnár Pál; Pálnagy Balászné; Sántha Antal; Tarczy Péter; Keszthely – dr. Sólyom Sándor; Mohács – dr. Lenkey István; Hegyibeszédesek Baráti Társasága; Nádudvar – Ludman Imre és felesége; Virághné Törös Borbála; Pannonhalma – Gaál András és felesége; Pomáz – Ásztai Csaba; Putnok – Gömöri Múzeum; Holló László Galéria

TARTALOM

Sziromdobogás (vers)	1
Szakraális dimenziók az életműben (NuridsányÉva jubileumi kiállítása).....	2
A helyét lelő Holló László – Visszatekintés a jubileumi Holló-évre (Hűség a városhoz; „Festő, én ekképpen...”; Megújult a Holló László Emlékház; Az önértelmező emlékezet megtestesülése; Holló László-díjasok tárlata; Kövér József Holló-domborművét avatták Tiszadadán; Állandó kiállítás nyílt az újrírázi plébánián; „Ostoros villám” – irodalmi est Holló jegyében).....	6
MARGÓ – folyóiratok, könyvek, kiállítások (Agria; Szókimondó, Búvópatak; A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 2011/12; Művészet és Barátai; A hagyományos táncművelés metamorfózisa a 20. században; Táncudományi Közlemények; Kisgrafika; Néprajz – Muzeológia; Mezőváros és paraszti kultúra; Ötvös László Válogatott versei; Palinta; Az eltérített felvonó; Mik vagyunk? – Oszvath Sándor kölete; Tóth Dénes Árpád Színházi szisztemái; Egy ódon dász vélekedése; Szökö)	16
Ősz a parkban; Őszi eső; Hajnali őrjárat (versek Pálfy István Putyu képeihez)	32
MARGÓ (Magyar grafika Máté László gyűjteményéből; A két Tarczy; Papp Károly grafikai kiállítása; Forradalmár, próféta, melós – Kondor Béla a Modemben; Kor/Látás/Ok – Vitaforum a mű- és művészeti kritika helyzetéről; „A fény hátára vesz és fölemel”: Kiss Tamás otthonai; Ünnepi cd: Hangfőgőval; „Homokba temetett múlt” a Déri Múzeumban; Alkony a Modemben; Fotográfiai kísérletek 2012; AKTus: Szeidl Mariann fotográfiai; Mediárium)	33
Közelítések a Fotográfia és a Halál kapcsolatához (tanulmány)	46
Lépcsők (versek Kocsis István Tamás fotográfiai sorozatához)	52
MARGÓ (Rényi Krisztina kiállítása; A „konyári képírő”; Kítabel Pál szobrát avatták; A Szépművészeti Múzeum híreiből: Cézanne és a múlt – Rodin és a Szépművészeti; Két év után ismét együtt a Krisztus-trilógia; Bukta Imre Másik Magyarországa a Múcsarnokban)	54
Sárkányok fája; És a tehén csak néz (versek Koday László festményeihez)	60
Toronynapló: Az angyal suttoágása	61
MARGÓ (Égen menő szép madár; Több mint 4 milliós volt a leütés; Tompa-emlékoszlop Gömörzölösön; Gömöri Arképcsarnok; Csobaj Zsolt szakraális élmény-naptára; Észak-bihari múzeumi kiadványok; Sivatagi látomások – Beszélő fák Szekszárdon; A 700 éves Nyíracád; E. Lakatos Aranka Földhajója)	63
Hajózva lassan hulló... (vers E. Lakatos Aranka szobraihoz)	70
LAPZÁRTA Várkonyi Károly centenáriumi kiállítása; A Zórád 100 Mátészalkán; Gaál András kiállításai	71
Lélektánc fantáziák (vers Józsa Judit Bach-kompozíciójához)	74
Lélekfonat; Tengelic (versek Serfőző Attila festményeihez)	75
Népdal; Hortobágy üzenete; Kék madár; Születés (versek a 75 éves Hézső Ferenc festőművész köszöntésére)	76